

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Bc. Barbora Ježíková

**TVORBA TŘÍDNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU VE TŘÍDĚ PRO DĚTI
SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI**

Bakalářská práce

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Přerově dne.....

.....

Bc. Barbora Ježíková

Poděkování

Děkuji Mgr. Adéle Hanákové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady a připomínky.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	6
1.1 Vymezení pojmu dítě	6
1.2 Dětství v pojetí vybraných věd.....	6
1.3 Periodizace dětství.....	7
1.4 Základní potřeby dítěte.....	12
1.5 Období předškolního věku.....	14
1.5.1 Vývoj motoriky.....	16
1.5.2 Kognitivní vývoj	18
1.5.3 Emoční a sociální vývoj.....	21
2 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	24
2.1 Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami	24
2.2 Podpůrná opatření.....	24
2.3 Poskytování poradenských služeb	26
2.4 Formy vzdělávání	28
3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	30
3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	30
3.2 Školní vzdělávací program	32
3.3 Třídní vzdělávací program.....	33
4 PRAKTICKÁ ČÁST	35
4.1 Úvod do problematiky	35
4.2 Cíl práce.....	35
4.3 Metody práce	36
5 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM „SLUNÍČKA POZNÁVAJÍ SVĚT“	37
5.1 Charakteristika třídy	37
5.2 Organizační formy a vzdělávací metody	38
5.3 Praktické typy.....	39
5.4 Vzdělávací obsah.....	40
ZÁVĚR.....	88
SEZNAM LITERATURY.....	89
SEZNAM PŘÍLOH	97

ÚVOD

Pracuji v mateřské škole již několik let. Většinu své pedagogické praxe jsem učitelkou ve třídě zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona. Jedná se o třídu pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Práce je to pestrá, zajímavá, někdy náročná. Stejně jako ostatní učitelky MŠ i já denně vymýšlím, realizuji a hodnotím různé činnosti a hry pro děti předškolního věku. Tvořím si třídní vzdělávací program (TVP) pro svou třídu a neustále v tomto procesu objevuji něco nového, inspirativního. A to mě motivuje i k volbě tématu mé bakalářské práce.

Hlavním cílem práce je vytvořit, realizovat a zhodnotit třídní vzdělávací program na jeden školní rok pro třídu dětí se SVP v běžné mateřské škole. Dílčím cílem je vytvoření „zásobníku“ her, činností, básní, písní vhodných pro děti se SVP ve věku 3 – 7 let. Budu ráda, když se má práce stane pomůckou, inspirací pro studentky předškolní pedagogiky a začínající učitelky. Hlavní náplní práce učitelky MŠ je práce s dětmi. Proto je dalším cílem práce popsat dítě a dětství z pohledu vybraných věd, definovat základní potřeby dítěte, charakterizovat období předškolního věku.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části vymezím pojem dítě, popíši dětství z pohledu vybraných věd. Dále se budu zabývat periodizací dětství, definuji základní potřeby dítěte. Charakterizuji období předškolního věku se zaměřením na vývoj motoriky, poznávacích procesů a emoční, sociální vývoj. V další části se budu věnovat vzdělávání předškolního dítěte se SVP, vymezením základních pojmů vztahujících se k dané problematice. Třetí kapitola teoretické části popisuje vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání – Rámcový vzdělávací program (RVP PV), Školní vzdělávací program (ŠVP) a Třídní vzdělávací program (TVP).

Praktickou částí je konkrétní třídní vzdělávací program s názvem „Sluníčka poznávají svět“. Vymezím hlavní záměry TVP, popíši charakteristiku třídy, organizační formy a metody vzdělávání. Dále se věnuji vzdělávacímu obsahu, který je uspořádám do jednotlivých tematických částí a podtémat. Závěrečnou částí je zhodnocení TVP.

1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Vymezení pojmu dítě

„Každé dítě je jedinečnou bytostí, které je vrozena schopnost růstu, seberozvoje a naplňování vlastních potencialit.“ (Suchánková, 2014, s. 7)

Každý dospělý člověk ví, co znamená výraz dítě. Běžný význam tohoto slova vystihuje Velký psychologický slovník jako *„lidský jedinec v období od narození do 15 let“* (Hartl, Hartlová 2010, s. 105). Podle Syslové (2019) se termín dítě používá v občanském a rodinném právu pro vyjádření celoživotního příbuzenského vztahu vůči rodičům. V kontextu právního výkladu občanského zákoníku¹, v souladu s Úmluvou o právech dítěte je dítě definováno jako osoba mladší 18 let. Pro právní účely se používá těchto termínů: nezletilé dítě, osoba mladší 15 let, mladistvý nebo osoba mladší 18 let. Průcha (2016) uvádí, že slovo dítě má pro dospělé velkou závažnost, což se projevuje ve vysoké frekvenci tohoto slova v mluvené komunikaci. Slovo dítě je šestým nejfrekventovanějším slovem mezi plnovýznamovými slovy.

1.2 Dětství v pojetí vybraných věd

Na dítě a dětství lze pohlížet z hlediska jednotlivých vědních oborů. Dětství v biologickém pojetí začíná již samotným oplozením vajíčka spermií, vytvořením zygoty. V současné době je živé, i když ještě nenarozené dítě chápáno jako lidská bytost, která je hodna ochrany ještě před svým narozením, což dokládá § 25 občanského zákoníku.² V prenatálním období se z medicínského hlediska rozlišuje embryo (zárodek), počáteční stádium vývoje člověka a fetus (plod). Od toho se odvíjí hranice legálního přerušování těhotenství, které je v České republice zákonem umožněno do konce 12. týdne těhotenství. Celosvětově se dlouhodobě diskutuje o tom, zda potrat není vlastně vraždou a odkdy je nenarozené embryo lidskou bytostí (Syslová, 2019).

Člověk nepřestává být dítětem náraz, v určitém krátkém období. Proměna dítěte v dospívajícího probíhá postupně v průběhu několika let pubescence, během období 11-12 let až 14-15 let. V lidském těle probíhá od narození mnoho podstatných změn, tělesných a duševních. Proto se stala biologická kritéria základem pro vymezení dětství ve vývojové psychologii a v psychologii dítěte (Syslová, 2019, Průcha, 2016).

^{1,2} Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

V sociologickém pojetí je pro vymezení dětství rozhodující sociální fungování jedince. Tedy to, v jakém sociálním prostředí vyrůstá, do jakých sociálních vztahů je dítě začleněno, jaké hodnoty, normy a vzorce chování získává. Sociologické a kulturně-antropologické chápání dětství je spojeno s teoriemi socializace a enkulturace a s výzkumem rodiny. Podle sociologa J. Alana dochází k určité změně v sociologickém vysvětlování dětství v tom, že je dítě chápáno jako aktivní subjekt a ne pouhý objekt sociálního působení. (Průcha, 2013)

Dítě a dětství jsou předmětem zájmu pedagogiky. Podle Průchy (2016) to vyplývá ze dvou okolností: každé dítě se od narození vyvíjí v edukačním prostředí (především prostředí rodiny) a od určitého věku je účastníkem formálního vzdělávání. Současné pedagogické výzkumy se zaměřují mimo jiné na zkoumání dětí v roli žáků.

Český lékař a antropolog Jindřich Matiegka již v roce 1895 měřil tělesné proporce téměř 100 000 dětí ve věku 6-14 let. Později byl jedním ze zakladatelů Ústavu pro výzkum vývoje dítěte a patří k průkopníkům antropologického zkoumání českých dětí. V současných výzkumech české fyzické antropologie se měří a zkoumají dlouhodobé trendy a změny tělesných parametrů dětí a mládeže (tělesná výška, hmotnost, obezita...). (Průcha, 2016)

Podle Průchy (2016) se obor sociální práce zaměřuje na děti a mládež, které vyrůstají v tzv. rizikovém sociálním prostředí (např. rodiny alkoholiků a drogově závislých, rodičů odsouzených a vězněných za kriminální činy). Odborníci na sociální práci objasňují působení rizikových faktorů na základě teorií o rodině, o typologii rodin, poruchách rodičovství aj.

Průcha (2016) uvádí, že předmětem bádání v lingvistice je osvojování jazyka a komunikačních dovedností dětmi. Zkoumání dětské řeči a komunikace vedlo ke vzniku specifické mezioborové disciplíny vývojové psycholingvistiky. Tato disciplína se věnuje hlavnímu problému, do jaké míry je schopnost dětí osvojovat si jazyk vrozena a do jaké míry probíhá osvojování jazyka na základě učení dítěte z verbální komunikace.

1.3 Periodizace dětství

První periodizaci věku dítěte a dospívajícího člověka provedl v období starověku řecký filozof Aristoteles (Šmahelová, 2012). Pro potřebu výchovy rozdělil život dospívajícího člověka na tři období po sedmi letech:

- 1) Do sedmi let výchova v rodině – hry, poznávání okolí, kde žije, pohádky a mýty
- 2) 7 – 14 let, škola pro chlapce, společná výchova, elementární vzdělání

3) 14 – 21 let, rozvíjení vůle a rozumu, věda, tělesná cvičení, muzika

Jan Amos Komenský do svého systému vševýchovy a vševědy zahrnuje i nejmenší děti. Velmi citlivě charakterizuje vývoj dítěte od prenatálního stadia do šestého roku. Komenského škola dětství se dělí na:

I. třídu ouvodní (šest měsíců),

II. třídu kojeneckou (šest měsíců),

III. třídu žvatlání a prvních krůčků,

IV. třídu mluvení a žvatlání,

V. třídu mravů a zbožnosti,

VI. třídu společnou čili první vyučování. (in Opravilová, 2016)

Z hlediska školské organizace vytvořil J. A. Komenský čtyři šestileté stupně:

1. Od narození do 6 let má být dítě vychováno doma. Obsah vzdělání stanovil Komenský v díle Informatorium školy mateřské.

2. Od 6 do 12 let děti navštěvují školu obecnou, která je pro chlapce i dívky, bohaté i chudé. Obsah vzdělání tvoří čtení, psaní, počítání, náboženství, reálie, ruční práce a zpěv.

3. Pro mládež od 12 do 18 let má být zřízena v každém městě škola latinská. Základem vzdělání je sedmero svobodných umění, dějepis, zeměpis přírodní vědy, etika a jazyky.

4. Od 18 do 24 let ke vzdělávání slouží akademie, vysoká škola, kde by se studovalo bohosloví nebo se zde získalo právnické a lékařské vzdělání. (in Šmahelová, 2012)

V díle Orbis Pictus člení Komenský lidský věk na sedmiletí: dítě, pachole, mládenec, jinoch, muž, starý muž, kmet (Šimíčková Čížková a kol., 2005).

Komplexní periodizace, která by zachytila biologický, psychický a sociální obraz vývoje člověka, je v české literatuře popsána Václavem Příhodou v knize Ontogeneze lidské psychiky (1977). Příhoda navrhuje následující dělení:

I. Rozvoj antenatální:

a) zárodečný a embryonální od 0 do 3 lunárních měsíců,

- b) fetální od 4. do 7. měsíce,
- c) prenatalní v užším smyslu od 8. do 10. měsíce,

II. První dětství:

1. Období nemluvněte,

- a) natální období od 0 do 10 dnů,
- b) novorozence od 10 do 60 dnů,
- c) kojení od 2 do 12 měsíců,

2. Věk batolete mladšího od 1 do 2 let a staršího od 2 do 3 let,

III. Druhé dětství:

- 1. předškolní do počátku trvalého chrupu od 3 do 6 let,
- 2. prepubescence od 6 do 11 let,

IV. Pubescence od 11 do 15 let,

V. Období hebetické:

- 1. postpubescence od 15 do 20 let,
- 2. mecitma od 20 do 30 let,

VI. Životní stabilizace a vyvrcholení od 30 do 45 let,

VII. Interevium (počínající involuce) od 45 do 60 let,

VIII. Senium:

- 1. senescence od 60 do 75 let,
- 2. kmetství od 75 do 90 let,
- 3. patriarchum od 90 let.

Periodizaci dětství vypracovávají nejčastěji psychologové. Každou jeho fázi popisují specifickými charakteristikami mentálního, psychomotorického a řečového vývoje. Podrobná periodizace dětství, kterou uvádí Marie Vágnerová (2012), spojuje kritéria psychologická, biologická a pedagogická.

1. Prenatální období - 9 kalendářních, resp. 10 lunárních měsíců po 28 dnech. Doba, která uplyne od oplození vajíčka do narození dítěte. Člení se na 3 fáze:

- období od oplození do uhníždění blastocysty trvá necelé 3 týdny

- embryonální období od 4. do 12. týdne

- fetální období od 12. týdne do narození

2. Novorozenecké období – trvá přibližně 1 měsíc, je to období adaptace na nové prostředí. Dochází k sociálnímu učení, při kterém jsou využívány smyslové informace.

3. Kojenecké období – od jednoho měsíce do jednoho roku. Hlavní náplní tohoto období je rozvoj kognitivních procesů, motorických a senzorických dovedností, vývoj počáteční řeči.

4. Batolecí věk trvá od 1 roku do 3 let. Dochází k výraznému rozvoji mnoha dovedností i celé dětské osobnosti. Charakteristickým znakem je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb.

5. Předškolní období trvá od 3 do 6 (7) let. Je charakteristické stabilizací vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. Označováno jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality.

6. Školní věk lze rozdělit na dílčí tři fáze:

- raný školní věk trvá od 6 do 9 let. Dítě v tomto období zvládne novou sociální roli a základy vzdělanosti, naučí se číst, psát, počítat

- střední školní věk trvá od 9 do 11 (12) let. Dítě si utváří určitou pozici ve škole a vrstevnické skupině, plynule se rozvíjí ve všech oblastech.

- starší školní věk trvá do 15 let. Z biologického hlediska jde o období pubescence, tj. první fáze dospívání, která se projeví na psychické úrovni změnou prožívání a uvažování, postupným osamostatňováním a odpoutáním od rodiny.

7. Období dospívání – adolescence je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Lze rozdělit na 2 fáze:

- raná adolescence označovaná jako pubescence trvá přibližně od 11 do 15 let. Nejnápadnější změnou je tělesné dospívání spojené s pohlavním dozráváním. V rámci celkového vývoje dochází ke změně způsobu myšlení, změnám emočního prožívání.

- pozdní adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let. Je dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho společenská pozice. Důležitým sociálním mezníkem je ukončení profesní přípravy, následované nástupem do zaměstnání nebo pokračováním studia.

Periodizace dětství v sociologickém pohledu pracuje s kategoriemi životních etap (typickými fázemi životního cyklu, kterými člověk od narození prochází). Pro sociology jsou fáze odlišovány na základě sociálních rolí, které jedinec zastává a sociálních sítí, do nichž se postupně začleňuje. Sociolog Josef Alan ve svém díle *Etapy života očima sociologie* (1989) rozvíjí koncepci životní dráhy, ve které popisuje tuto periodizaci (zde uvedeno zkráceně se zaměřením na období dětství a dospívání):

Orientační věk	Etapa	Sociální charakteristika etapy
0-2	rané dětství	Odlišování sebe a okolí, neverbální komunikace, počátky výběrového chování, citových vazeb.
2-5	předškolní věk	Počátky verbálního dorozumívání, identifikace sociálních vztahů, osvojování návyků, adaptace na kolektiv vrstevníků, odhalování vztahů autority.
6-12	školní věk	Formování vrstevnických vztahů a pravidel skupinového chování, rostoucí úloha kognitivního učení a vzdělávání, tvorba zájmů a postojů, vznik vztahů zodpovědnosti.
12-15	puberta	Formování vztahů mezi pohlavími, počátek emancipace od rodiny, vyhocení konfliktu zájmů, vznik problému sociální identity.
16-20	dospívání	Nabývání základních práv a povinností, selekce a koordinace zájmů, počátek nezávislosti, „krize adolescence“.

Tabulka 1 Schéma životního cyklu (Alan, 1989)

1.4 Základní potřeby dítěte

Hartl (2010, s. 433) definuje pojem potřeba jako „*nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit, stav člověka, který znamená porušení vnitřní rovnováhy či nedostatek ve vnějších vztazích osobnosti.*“

Plháková (2004, s. 366) uvádí v knize definici potřeby amerického psychologa Henryho Murraye: „*potřebu Murray definuje jako konstrukt označující sílu (jejíž fyzikálně chemická povaha je neznámá) v oblasti mozku, která organizuje vnímání, myšlení, snažení a jednání v určitém směru, s cílem změnit existující neuspokojivou situaci.*“

Henry Murray rozdělil potřeby na primární (viscerogenní) a sekundární (psychogenní). Primární potřeby jsou vytvářeny a uspokojovány periodickými fyziologickými procesy. Patří k nim potřeba kyslíku, vody, potravy, vyhýbání se horku a chladu. Psychogenní potřeby jsou rozděleny do několika oblastí (Plháková, 2004, s. 367).

- Ambice – potřeba úspěšného výkonu, potřeba uznání.
- Vztah k neživým předmětům – potřeba přisvojování, pořádku, uchování.
- Obrana sociálního statusu – potřeba vyhýbání se nezdaru, potřeba bránit se.
- Moc – potřeba nadvlády, potřeba podřídit se, potřeba nezávislosti, agrese.
- Citové vztahy k lidem – potřeba sdružování se, odmítání, pečování, nechat o sebe pečovat.
- Výměna informací – poznávání, poučování.

Některé autorky (Krejčová, 2015, Šmelová, 2004) zmiňují známý model lidských potřeb podle Abrahama Maslowa. Maslow uspořádal lidské potřeby do podoby pyramidy. Základnu tvoří fyziologické potřeby (potřeba kyslíku, tekutin, potravy, vyměšování, spánku apod.), nad nimi jsou potřeby bezpečí (jistoty, stálosti, struktury, pořádku apod.), další úroveň tvoří potřeby sounáležitosti (lásky, náklonnosti, potřeba někam patřit), nad nimi se nachází potřeby uznání (sebeúcty, sebedůvěry, prestiže), vrchol pyramidy představují potřeby seberealizace. Plháková (2004) popisuje nedostatky zmíněné pyramidy lidských potřeb. Sporný je předpoklad, že úsilí o seberealizaci vzniká teprve tehdy, jsou-li uspokojeny nedostatkové potřeby. Další kritická námitka se týká pojmu seberealizace, který je deskriptivní, ne vysvětlující. Dle Sikorové (2011) je teorie A. Maslowa nedokonalá zejména proto, že potřeba seberealizace vystupuje pouze u zdravých lidí, kteří jsou relativně uspokojováni v oblasti nižších vývojových potřeb.

Potřeby dítěte z hlediska sociálně pediatrického popsal a rozdělil do několika hlavních okruhů Jiří Dunovský (1999). Za úvodní potřebu ve shodě s J. A. Komenským považuje s určitou nadsázkou potřebu dobře se narodit. Což předpokládá náležité početí, optimální genetickou výbavu od obou rodičů, zabezpečení optimálních podmínek intrauterinního života bez negativních vlivů. Dělení základních potřeb dítěte podle Dunovského:

1) Základní biologické potřeby

K základním biologickým potřebám patří především zajištění všech nezbytných podmínek pro dobré fungování metabolismu, z hlediska aktuálního i vývojového. Nejvýznamnější je zajištění kvalitní výživy. Dalšími biologickými potřebami dítěte je uspokojení základních hygienických požadavků, tj. dostatek tepla, čistoty a ochrany před negativními vlivy životního prostředí. Patří sem i potřeba rozvoje obranyschopnosti. Do této skupiny potřeb náleží vytváření podnětného prostředí, ve kterém dochází k rozvoji funkcí organismu. Nelze opominout optimální posilování a rozvoj organismu, a to v oblasti imunobiologické, psychomotorické i psychosociální. Ze zdravotního hlediska je rozhodující komplexní péče léčebně preventivní a potřeba náležité péče léčebné, rehabilitační aj.

2) Základní psychické potřeby

Druhou skupinu tvoří psychické potřeby, které navazují na biologické a přímo souvisejí s potřebami sociálními. Uspokojování psychických potřeb vede k rozvoji dítěte v oblasti intelektu, citů, vůle a chování, interakci s okolím, chápání sebe a ostatních, společenských hodnot i celého prostředí. Patří sem potřeba náležitého přívodu podnětů, stimulace v pravý čas, v dostatečném množství a v patřičné kvalitě. Je důležité, aby kolem dítěte bylo vždy dost podnětů lidských a tím byl uspokojen jeho zájem o svět lidí. Další potřebou je potřeba smysluplnosti světa. Podněty z okolí musí být postupně zpracovány a organizovány, aby se z nich staly poznatky a zkušenosti. Mezi psychické potřeby patří potřeba jistoty, která se uspokojuje zejména v citových vztazích dítěte k dospělým vychovatelům. Podle psychologických výzkumů se specifický vztah k mateřské osobě objevuje už v sedmém měsíci života a je jedním z předpokladů po utváření vztahů dítěte k druhým lidem. Čtvrtou základní potřebou je vědomí vlastní identity, které se za normálních podmínek objevuje ve druhém a třetím roce. Dítě si vytváří představu o sobě podle toho, jak ho přijímají jeho nejbližší lidé, jak hodnotí jeho projevy, co oceňují a co odmítají.

Pátou potřebou je potřeba otevřené budoucnosti. Její uspokojení dává lidskému životu časové rozpětí mezi minulostí, současností a budoucností. Otevřená budoucnost udržuje naši životní aktivitu, uzavřená budoucnost vede k apatii, zoufalství.

3) Základní sociální potřeby

Sociální potřeby jsou úzce spjaty s psychickými, u některých autorů dokonce splývají, jsou označovány jako psychosociální potřeby. Mezi nejvýznamnější sociální potřeby patří potřeba lásky a bezpečí, potřeba přijetí dítěte, jeho akceptace právě takového, jaké je. Dále potřeba identifikace s ním, zabezpečení všech možností k rozvinutí všech sil a schopností a umění překonávat potíže, zábrany v životě. Důležitou potřebou je potřeba osvojit si zdravý životní styl, která přesahuje do dalších oblastí.

4) Základní vývojové potřeby

Vývojové potřeby vedou k činnostem, kterými se dítě samo rozvíjí. Motivují k aktivitám, které prostřednictvím procesu učení realizují vnitřní možnosti jedince a umožňují postupně překračovat dosaženou úroveň. Za základní znaky vývojových potřeb považujeme:

- aktualizaci vývojových potřeb, která je závislá na řádném uspokojování všech základních potřeb,
- uspokojování vývojových potřeb, jež má dlouhodobý charakter a není většinou jednorázově ukončeno,
- s přibývajícím věkem dítěte roste i motivace k činnostem, plynoucím z vývojových potřeb,
- motivace vyvolávaná vývojovými potřebami je v čase proměnlivá,
- vývojové potřeby vedou jedince k vyhledávání nových a dosud nezvládnutých činností, přitažlivé jsou aktivity vedoucí k získání nových poznatků i dovedností,
- charakter vývojových potřeb, které odrážejí i postupující vývoj dítěte, se stále mění.

(Dunovský, 1999, s. 52 – 53)

1.5 Období předškolního věku

Název pro období předškolního věku není jednotný. Plevová (in Šimíčková Čížková, 2005) uvádí, že se v literatuře můžeme setkat s pojmem předškolní dětství, druhé dětství. Podle Kropáčkové (in Syslová, 2019) bývá předškolní období označováno jako období dětství nebo jako období raného věku. Předškolní věk lze vymezit v širším a užším slova smyslu.

V nejširším slova smyslu je jako předškolní věk označeno celé období od narození po vstup dítěte do základní školy (Langmeier, 2006, Mertin, 2015, Syslová, 2019). Podle Langmeiera (2006) má toto vymezení svá úskalí. Může svádět k tomu, aby se vývojové potřeby všech dětí v prvních šesti letech života srovnávaly a aby se rozdílly mezi batolaty a dětmi ve věku 3 až 6 let ignorovaly nebo redukovaly. Thorová (2015) uvádí, že v některých teoretických systémech je považováno za předškolní dítě ve věku 2 – 5 let. Allen, Marotz (2002) ve své knize popisují dítě předškolního věku od 3 do 5 let, dítě šestileté je zařazeno do období mladšího školního věku. Podle Kropáčkové (in Syslová, 2019) se v pedagogické praxi lze setkat s nejužším pojetím předškolního období. Zahrnuje věkové období mezi pátým a šestým rokem života dítěte, tzn. poslední rok před vstupem do základní školy. Ve většině publikací zaměřených na vývojovou psychologii je období předškolního věku vymezeno věkem dítěte od tří do šesti let. V tomto časovém vymezení budeme předškolní věk blíže charakterizovat.

Kropáčková (in Syslová, 2019) a Plevová (in Šimíčková Čížková, 2005) charakterizují předškolní období dvěma významnými mezníky nejen v životě dítěte, ale i v jeho rodině. Na začátku, mezi třetím a čtvrtým rokem, je to vstup do mateřské školy a na konci, po dovršení šesti let, nástup do základní školy. Zralost a připravenost dítěte je hlavním kritériem v obou případech. Kropáčková (in Syslová, 2019) uvádí jako optimální věk pro nástup dítěte do mateřské školy tři roky, ale v současné době ředitelky mateřských škol stále častěji přijímají i dvouleté děti.

Matějček (2005) upozorňuje na problém v tradičním označení předškolní věk. Termín „předškolní“ naznačuje, že se jedná o dobu před školou, o pouhou přípravu na budoucnost. Podle Matějčka (tamtéž) poznatky z vývojové psychologie dokazují, že předškolní věk není jen přechodné, přípravné období, ale významná, samostatná epocha. Šulová (in Mertin, 2015) považuje období předškolního věku za jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka, období hry, neustálé aktivity tělesné i duševní, velkého zájmu o okolní jevy. Kolaříková (2015) popisuje předškolní věk jako období iniciativy, velké energie, nadšení, zvědavosti a pohybu.

Mezi charakteristické rysy celého předškolního období podle Kropáčkové (in Syslová, 2019) patří potěšení z pohybové aktivity, objevování, radost ze hry, intenzivní rozvoj řeči, smyslového a citového vnímání, první projevy sebeuvědomování, proces osamostatňování a formování základů osobnosti.

1.5.1 Vývoj motoriky

V somatické oblasti se během předškolního období mění tělesná konstituce dítěte. Po třetím roce narůstá svalový tonus, břicho se zatahuje, vytrácí se dětská baculatost, dítě se vytahuje do výšky. Období mezi 5. a 7. rokem nazýváme stadiem první vytáhlosti. Zrychluje se růst dlouhých kostí. Dítě ročně vyroste v průměru o 7 cm, rovnoměrně přibývá na váze. Dítě v 6 letech splňuje tzv. filipínskou míru školní zralosti, tzn. delší končetiny umožní fyzicky zralému dítěti v šesti letech dosáhnout rukou přes temeno hlavy k protilehlému uchu (Thorová, 2015).

Pokračuje osifikace kostí, kolem 6. roku se dovršuje osifikace zápěstních kůstek, což má význam pro rozvoj jemné motoriky. Okolo čtvrtého roku se diferencuje dominance jedné ruky, většina dětí začíná užívat přednostně jednu ruku jako obratnější a aktivnější. Dominance jedné ruky je podmíněna převahou jedné mozkové hemisféry nad druhou (Šimíčková Čížková, 2005).

Mozek v předškolním období dozrává, zdokonaluje se stavba nervové soustavy. Zlepšuje se zraková ostrost, která na konci období dosáhne 20/20, je rozvinuto binokulární vidění. Na konci předškolního období dochází k vypadávání mléčných zubů, začíná se prořezávat permanentní chrup. Dítě dýchá pomaleji a hlouběji, srdce bije pravidelněji a pomaleji. Lze říci, že celkově je organismus dítěte výkonnější (Kolaříková, 2015).

Zelinková (2007) definuje motoriku jako celkovou pohybovou schopnost organismu. Rozlišujeme dvě základní oblasti motoriky. První oblastí je hrubá motorika (hybnost těla), která se uskutečňuje prostřednictvím velkých svalových skupin. Do hrubé motoriky řadíme plazení, obracení, sezení, lezení po čtyřech, chůzi, běh, skákání. Druhou oblastí je jemná motorika, kterou zajišťuje drobné svalstvo (pohyby rukou, prstů, artikulačních orgánů). Jemná motorika umožňuje mnoho důležitých činností v běžném životě např. oblékání, zapínání knoflíků, zavazování tkaniček, čištění zubů (Pekárková, 2017, Zelinková, 2007).

Podle Pekárkové (2017) do oblasti jemné motoriky dále patří grafomotorika, oromotorika a vizuomotorika. Grafomotorika je hybnost velmi jemných svalů dlaně a prstů, jejichž vzájemná koordinace umožňuje psaní, kreslení, malování. Oromotorika je hybnost mluvních orgánů – obličejových svalů, rtů a jazyka. Dostatečná úroveň oromotoriky je nezbytná pro správnou artikulaci a výslovnost jednotlivých hlásek. Vizuomotorika je vzájemná koordinace oka a ruky.

Během předškolního období není tempo rozvoje hrubé motoriky tak rychlé. Dítě zvládá základní pohybové dovednosti, tj. lezení, stoj, chůzi, běh, skok. Zlepšuje se pohybová koordinace, rychlost, plynulost, obratnost a ladnost pohybů. Dítě je schopno zvládat činnosti vyžadující složitou pohybovou koordinaci, např. jízda na koloběžce, na kole, bruslení, lyžování, plavání. Pohybová koordinace se projevuje ve schopnosti plně sebeobsluhy, dítě se samostatně obléká a svléká, pečuje o svou hygienu, uklízí a skládá si věci. (Kolaříková, 2015, Mertin, 2015)

V oblasti jemné motoriky se dítě učí funkčně manipulovat s předměty, používat různé nástroje. Dítě hází a chytá míč, staví ze stavebnic, používá tužku, štětec, stříhá, jí přiborem. S rozvojem jemné motoriky souvisí rozvoj kresby. Kresba se v tomto období vyvíjí rychle po stránce obsahové i volní. Příhoda (in Šimíčková Čížková, 2005) rozlišuje několik stádií vývoje dětské kresby.

1. Stadium črtací experimentace začíná již před druhým rokem. Jedná se o motorickou, málo koordinovanou a bezobsažnou aktivitu. Je založena na čárání tužkou po papíru, objevují se kyvadlové, obloukové čáry, později vznikají kruhové, elipsové a spirálovité tahy.

2. Stadium prvotního obrazu nastupuje po třetím roce. Kresba ještě není všeobecně srozumitelná. Dítě spojí svou kresbu s určitým významem. Nejdříve dítě spojuje kresbu s významem až v průběhu kreslení, později kresbě předchází určení jejího významu.

3. Stadium lineárního náčrtu se objevuje kolem čtvrtého roku. Dítě si vytváří základní podobu zvoleného objektu s jeho základními znaky, které schematicky naznačí. Lineární náčrt je kresba uvědomělá, nejčastěji zaměřená na člověka. Kresba se řídí subjektivním názorem a pocitem dítěte.

4. Stadium realistické kresby nastupuje mezi pátým a šestým rokem dítěte. Kresba se stává dvojdimenzionální, dítě rozlišuje na předmětech jejich objektivní znaky. Důležitým rysem tohoto stadia je obohacování původního náčrtu věrnějšími a typickými detaily.

5. Stadium naturalistické kresby nastupuje po desátém roce, je posledním stadiem vývoje kresby. Charakteristické je zlepšování proporcí, stínování, zachycení pohybu. Kresba je perspektivní.

1.5.2 Kognitivní vývoj

„Kognitivní vývoj zahrnuje všechny psychické procesy, které se spolupodílejí na lidském poznávání.“ (Kolaříková, 2015, s. 17)

Průcha (2013) řadí mezi kognitivní procesy vnímání, paměť, myšlení, představy, řečové dovednosti, vůli a emoční procesy. V předškolním věku se poznávací procesy vyvíjejí velmi intenzivně.

Vnímání dětí předškolního věku je celistvé (synkretické). Dítě nevyčleňuje podstatné části předmětů, není schopno rozeznat základní vztahy mezi nimi. Předškoláka snadno upoutá nápadný detail, zvláště má-li vztah k jeho aktuálnímu zájmu nebo potřebě. Vjemy jsou ovládnuty egocentričností, jsou subjektivně zabarvené. Vnímání je spojeno s aktivní činností, experimentováním. Rozvoj vnímání je ovlivněn stavem analyzátorů, myšlením a vlastní zkušeností dítěte (Šimíčková Čížková, 2005).

Na začátku předškolního období dítě rozezná tvary, základní barvy. Postupně se rozvíjí zraková paměť (hra pexeso), analýza a syntéza (puzzle, skládání rozstřížených obrázků, doplnění chybějícího detailu). Podle Pekárkové (2017) schopnost zrakového vnímání u většiny dětí dozrává do optimální úrovně kolem 6. roku. Vývoj sluchového vnímání je postupný, dítě se učí analyzovat zvuky z různých zdrojů, rozvíjí se citlivost pro melodii a rytmus. Thorová (2015) stručně popisuje dovednosti v oblasti sluchového vnímání. Dítě mezi 4. a 5. rokem rozdělí větu na slova, kolem 5. roku začíná ve slově rozlišovat dílčí hlásky. Během předškolního období se zpřesňuje čichové a chuťové vnímání. Dítě postupně rozlišuje sladké, hořké, kyselé a slané. Rozvoj hmatu je důležitý pro pohybovou koordinaci a rozvoj jemné motoriky. V předškolním období by mělo postupně hmatem poznávat předměty, rozlišovat různé materiály, vlastnosti a pojmenovat je. Plevová (in Šimíčková Čížková, 2005) popisuje vnímání prostoru a času předškolních dětí jako nepřesné. Předškolní děti chápou svět jen v daném okamžiku, v přítomnosti, bez vztahu k minulosti a budoucnosti. Pro dítě existuje jen ten prostor, který je schopno pojmout svým akčním rádiem.

Paměť mezi 3. a 5. rokem má převážně charakter bezděčného zapamatování. Záměrná paměť se začíná rozvíjet kolem pátého roku. Po celé období převažuje paměť mechanická, která se opírá o vnější náhodné znaky. Rozvíjí se už i paměť slovně logická (postihuje vnitřní vztahy). Paměť je spíše konkrétní. Dítě si lépe zapamatuje konkrétní události než pouhý jejich popis. Na kvalitu a délku paměti mají vliv emoce, které činnost nebo událost provázejí. Převažuje

paměť krátkodobá, mezi pátým a šestým rokem nastupuje působnost paměti dlouhodobé. (Mertin, 2015, Průcha, 2013)

Myšlení dětí předškolního věku je rigidní, málo flexibilní. Vágnerová (2012) uvádí typické znaky myšlení předškoláků: útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost, chybí komplexní přístup. Uvažování je zúžené, zaměřené na jednu oblast. Myšlení předškolních dětí nerespektuje zákony logiky, je nepřesné a má mnohá omezení.

V publikacích, které jsou zaměřeny na vývojovou psychologii (Langmeier, 2006, Thorová, 2015, Vágnerová, 2012), je popsána řada typických znaků myšlení dětí předškolního věku.

Egocentrismus se projevuje ulpíváním na vlastním názoru, přesvědčením, že vlastní perspektiva je ta správná. Dítě nechápe, že jiní lidé mají jiné názory, zkušenosti, postoje a potřeby. Neumí se dívat na situaci z více hledisek a je přesvědčeno, že se všechny události ve světě dějí kvůli němu (např. voda teče v řece, aby do ní dítě mohlo házet kamínky).

Centrace (centrismus) je schopnost myslet a uvažovat jen o jednom aspektu problému. Dítě ulpívá na jednom nápadném znaku a přehlíží jiné, méně výrazné, i když mnohdy objektivně významnější (např. dítě tvrdí, že babička je babička a ne mamčinina máma).

Fenomenismus je důraz na určitou, zjevnou podobu světa, popř. na představu. Dítě posuzuje věci pouze podle toho, jak se mu jeví (např. dítě se bojí tatínka, který si nasadil masku, i když nasazení masky vidělo).

Prezentismus znamená vázanost na přítomnost, na aktuální podobu světa.

Animismus znamená, že dítě uvažuje o neživých věcech, jako by byly živé, myslely, cítily a chovaly se jako dítě (např. dítě se zeptá, zda strom neplakal, když mu uřízli větev).

Magičnost je tendence pomáhat si při interpretaci dění v reálném světě fantazií, jeho poznání zkreslovat. Děti mají potíže rozlišit skutečnost od fantazie.

Artefaktismus (arteficialismus) je způsob výkladu vzniku okolního světa, jeho typických znaků. Dítě věří, že za vším, co nás obklopuje, stojí člověk (např. člověk napustil vodu do rybníka, dal na oblohu měsíc).

Absolutismus je přesvědčení, že každé poznání má definitivní a jednoznačnou platnost. Tato tendence je jedním z projevů potřeby jistoty.

U finalismu (finálního realismu) dochází k záměně příčiny a následku.

Vágnerová (2012) popisuje způsob klasifikace a třídění, který má v předškolním věku typické znaky. Častou nepřesností je tendence třídít a posuzovat objekty podle jejich vzájemného vztahu. Dalším projevem nezralosti je tendence libovolně měnit kritérium klasifikace.

Řešení problému závisí podle Vágnerové (2012) na míře pochopení jeho podstaty. Úvahy předškolního dítěte zatěžuje neschopnost potlačit informace, které jsou pro pochopení úkolu bezvýznamné. Návrhy předškolních dětí na řešení problémů jsou nerealistické, vycházejí z příliš optimistického sebehodnocení. Naplánování postupu vedoucího k řešení problému nejsou předškolní děti schopné. Hlavním důvodem, proč nejsou děti schopny plánovat, je podle Ellise a Sieglera (in Vágnerová, 2012) skutečnost, že plánování vyžaduje odklad a potlačení aktuálních podnětů.

Na začátku předškolního věku děti znají některé názvy čísel, ale zatím nechápou podstatu číselného pojmu. Rozlišují základní kategorie, jako je málo nebo hodně. Děti ví, že když nějaký předmět přidáme, celkový počet se zvýší, a pokud něco ubereme, počet klesá. Předškoláci mají problém s porozuměním relativnímu významu číselné hodnoty (tj. faktu, že čtyři znamená v jednom případě více a ve druhém méně). Děti předškolního věku většinou umí z paměti číselnou řadu, přeříkají čísla, jak jdou za sebou. Často však nechápou význam jednotlivých čísel ani logiku jejich řazení. Na konci předškolního období děti pochopí, že počítat znamená přiřazovat prvky číselné řady k jednotlivým objektům (Kolaříková, 2015, Vágnerová, 2012).

Představy předškolních dětí jsou bohaté a barvitě, doplňují neznámé části nějakých situací, jsou zakomponovány do dětského sdělení. Intenzivně se rozvíjejí fantazijní představy, které se uplatňují ve výtvarném projevu. Roste záliba dětí v pohádkách. Představivost se uplatňuje v námětových hrách i v reálných životních situacích. Prostřednictvím představ si dítě může přizpůsobit někdy obtížně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu. (Mertin, 2015, Šimíčková Čížková, 2005)

Pozornost je na začátku předškolního období nestálá a přelétavá. V průběhu dne pozornost kolísá a je ovlivněna aktuálním fyzickým nebo psychickým stavem. Dítě se snadno unaví, nevydrží u jedné činnosti, snadno se nadchne pro jinou. Postupně se dítě lépe soustředí, vytváří se počátky úmyslné pozornosti. Stálost a úmyslnost pozornosti závisí na věku, druhu činnosti a temperamentu dítěte. (Kolaříková, 2015, Šimíčková Čížková, 2005)

Vůle předškolních dětí je velmi kolísavá. Pro dítě jsou podstatné jasné a blízké cíle spojené s uspokojením jeho potřeby nebo s konkrétní činností. Většina dětí po pátém roce chce své záměry dokončit, vůle nabývá na důležitosti. Pokud je dítě výrazně motivované pro to, aby něco dokázalo, zaujalo druhé či se prosadilo, dokáže se o to s velkým zaujetím snažit, opakovat své pokusy či pozměnit postup. Dítě ve věku 3 až 5 let činnost, ve které se mu nedaří, opouští nebo se emocionálně projevuje. Nemá dostatečný volní potenciál, aby zkusilo nový postup a dosáhlo výsledku (Průcha, 2013).

Řeč v období předškolního věku se rozvíjí ve všech rovinách, po stránce kvantitativní i kvalitativní. Dítě rádo komunikuje, spontánně, hodně a vytrvale mluví, často se ptá. Mluvíme o tzv. druhém ptacím období, pro které jsou typické otázky „proč? jak?“ Děti mají potřebu pochopit příčinné souvislosti a vztahy. Tříleté dítě mluví v jednoduchých větách, není ještě rozvinutá gramatická stavba jazyka. V předškolním období intenzivně narůstá slovní zásoba, dítě ve věku 3 let používá asi 1000 slov, dítě ve věku 5 – 6 let asi 5000 slov. Děti si postupně osvojují, upřesňují gramatická pravidla. Verbální vyjadřování je komplexnější, dítě vypráví své zážitky nebo popíše příběh podle obrázků. Dítě před nástupem do školy vyslovuje správně všechny hlásky, řeč je srozumitelná bez nápadných dysgramatismů (tj. neobratností v tvarosloví či větosloví). V předškolním období se ještě objevují vlastní nová slova, která vznikají spojením slov nebo určitou modifikací. Dítě s pomocí řeči řídí i své vlastní chování. Nejdříve k sobě mluví nahlas, v průběhu předškolního věku tento typ projevu přechází do tzv. vnitřní řeči (Kolaříková, 2015, Thorová, 2015, Vágnerová, 2012).

1.5.3 Emoční a sociální vývoj

Děti předškolního věku bývají častěji pozitivně laděny, ubývá negativních emočních reakcí. Emoční prožívání je vyrovnanější, stabilnější. Emoce předškoláků jsou dost intenzivní, ale zároveň krátkodobé a proměnlivé. Většina citových zážitků je vázána na aktuální situaci a konkrétní činnost, jsou spojeny s uspokojením či neuspokojením potřeb. Podle Vágnerové (2012) je proměna emočního prožívání závislá na dosažení větší zralosti CNS a na úrovni uvažování.

Vztek a zlost předškolních dětí jsou méně časté než v batolecím věku. Objevují se především v kontaktu s vrstevníky nebo při větším množství zákazů a příkazů, tj. dítě je frustrováno. Děti předškolního věku často pláčou kvůli drobným neúspěchům či událostem (např. rozbitá hračka, nepovedený obrázek). Okolo čtvrtého roku převládá ještě strach z nereálných situací, neznámého prostředí a cizích lidí, který pomalu ustupuje. Některé projevy strachu mohou být

vázány na rozvoj dětské představivosti, vytvoření různých imaginárních bytostí. V předškolním období se rozvíjí smysl pro humor, který odpovídá typickému způsobu uvažování dětí, souvisí s rozvojem jazykových kompetencí. V souvislosti s pochopením dimenze nejbližší budoucnosti se dítě dokáže na něco těšit nebo se budoucího dění obávat (Thorová, 2015, Vágnerová, 2012).

Podle Plevové (in Šimíčková Čížková, 2005) se v předškolním věku začínají rozvíjet vyšší city – sociální, intelektuální, estetické a etické. Na rozvoj vyšších citů má velký vliv vzor dospělého. City sociální se vyvíjejí ve vztahu k dospělým a k vrstevníkům. Vytváří se tzv. sebecit (citový vztah k sobě samému). Intelektuální city vyvolávají kladné emoce, projevují se radostí z poznávání. Estetické city se rozvíjejí při vnímání hudby, pohádky, při výtvarných činnostech, umožňují vnímat krásno. Postupně se rozvíjí etické citění, dítě začíná chápat, co je dobré a co špatné, co se smí a nesmí.

„V předškolním věku se rozvíjí emoční inteligence, děti lépe chápou svoje pocity i pocity jiných lidí, dovedou částečně ovládat své emoční projevy a oddálit uspokojení, když se to ukáže jako nutné.“ (Vágnerová, 2012, s. 219)

V předškolním období je nadále nejvýznamnějším prostředím rodina, která zajišťuje primární socializaci. Langmeier (2006) uvádí, že socializační proces zahrnuje tři vývojové aspekty:

1. **Vývoj sociální reaktivity** je vývoj emočních vztahů k lidem ve společenském prostředí dítěte. Tento vývoj probíhá plynule od narození, ale teprve předškolní období poskytuje dítěti odlišné vztahy s vrstevníky, s rodiči, se sourozenci, s prarodiči, širší rodinou a také s cizími dospělými.
2. **Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací**, tj. přijímání a přijetí norem společensky žádoucího chování. Ve třech letech se objevují první počátky sebekontroly, dítě používá vůči sobě pokyny a příkazy, které zná od rodičů. Postupně dítě nemusí k sebeřízení užívat hlasitou řeč, řídí se spíše myšlením.
3. **Osvojení sociálních rolí**, tj. vzorců chování a postojů, které od dítěte očekávají ostatní členové společnosti, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví a společenskému postavení. Dítě předškolního věku je schopno samo jmenovat několik svých rolí (např. syn, vnuk, kamarád). Toto vědomí je významným krokem v procesu formování vlastní identity. Langmeier (2006) uvádí jako nejvýznamnější pokrok v osvojování rolí diferenciaci mužské a ženské role. Předškolní dítě samo výrazněji přejímá ve svých zájmech a postojích převládající mužské

nebo ženské chování (např. dává přednost určitým hračkám, oblečení). Zásadní je vztah chlapce k otci a dívky k matce jako vzorům chování.

Rodiče jsou pro děti předškolního věku emočně významnou autoritou. Děti věří, že rodiče by si poradili s každou situací, přisuzují jim téměř všemocnost. I přesto děti testují reakce rodičů provokativním chováním, odmítáním spolupráce a plnění pokynů, rády se předvádějí, často si vymýšlí. Předškoláci projevují uspokojení z nezávislosti a samostatnosti, přesto jsou na rodinu velmi fixovány a na delší odloučení si teprve zvykají (Thorová, 2015, Vágnerová, 2012).

Podle Vágnerové (2012) mají velký socializační význam vztahy se sourozenci. Uvádí, že všechny sourozenecké interakce, i nepřátelské, podporují rozvoj sociálního porozumění pocitům i potřebám jiných lidí. Sourozenci jsou možným zdrojem zkušenosti, dítě se od nich může mnohému naučit. Sourozenci jsou nejen spojenci (např. ve společné hře), ale i soupeři (dítě se s nimi dělí o rodičovskou pozornost, hračky).

K socializaci předškolního dítěte přispívají vztahy s vrstevníky. Ve vrstevnické skupině se mohou rozvíjet prosociální způsoby chování, které umožňují prosazení i spolupráci. Dítě zde může uspokojit potřebu seberealizace. Každé dítě získává ve skupině vrstevníků nějakou pozici, která má různou sociální hodnotu (Vágnerová, 2012). V kontaktu s vrstevníky se rozvíjejí vlastnosti a sociální dovednosti, které lze dělit do několika kategorií podle Matějčka (in Vágnerová, 2012):

- soupeření a sebeprosazování,
- sdílení, součinnost a spolupráce,
- projevy solidarity, soucitu a opory tomu, kdo je nějak znevýhodněn,
- zvládání konfliktů s ohledem na zájmy obou stran,
- naučit se zvládat pocity lítosti a zklamání, když je ostatní odmítnou.

2 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

2.1 Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami

V literatuře se můžeme setkat s různým vymezením pojmu dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Jones (in Bendová, 2014) mluví o dětech se speciálními vzdělávacími potřebami v případě, že se jejich postižení či narušení nějakým způsobem promítá do jejich edukace a vyžaduje úpravu prostorových, materiálních a personálních podmínek. Bytešníková (in Vítková, 2020) definuje dítě se speciálními vzdělávacími potřebami jako dítě, které má zdravotní postižení, znevýhodnění nebo je znevýhodněno sociálně. Za zdravotní postižení považuje Vítková (2020) tělesné, sluchové, zrakové, mentální postižení, vady řeči, kombinované postižení, poruchy učení nebo chování, autismus. Zdravotní znevýhodnění může být dlouhodobá nemoc, lehké zdravotní poruchy nebo zdravotní oslabení. Sociálně znevýhodněné mohou být např. děti pocházející z nízké sociálně kulturního prostředí nebo děti s možností výskytu patologických jevů.

Pacholík (2015) upozorňuje na novelu školského zákona, kterou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vyhlásilo pod č. 82/2015 Sb. Zmíněnou novelou zaniká dříve používaná kategorizace dětí, žáků a studentů se SVP, vycházející z horizontálního členění na žáky se zdravotním postižením, zdravotní znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Podle Felcmanové aktuální definice dětí, žáků a studentů se SVP vychází z vertikálního členění podle míry podpory, kterou dítě potřebuje.

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“ (Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, tzv. školský zákon)

2.2 Podpůrná opatření

Školský zákon definuje podpůrná opatření jako nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách, které odpovídají zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Dále uvádí, že děti, žáci a studenti se speciálními

vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

V § 16 školského zákona jsou uvedeny následující druhy podpůrných opatření:

- poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení
- úprava organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zajištění výuky předmětů speciálně pedagogické péče
- použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma, podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů
- úprava očekávaných výstupů vzdělávání
- vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu
- využití asistenta pedagoga
- využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící
- poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených

Podpůrná opatření se člení do pěti stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Podpůrná opatření podrobně upravuje vyhláška č. 606/2020 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Členění konkrétních podpůrných opatření do stupňů, pravidla jejich použití a normovaná finanční náročnost podpůrných opatření 2. až 5. stupně jsou stanoveny v příloze č. 1 zmíněné vyhlášky.

Vyhláška č. 606/2020 Sb. definuje podpůrná opatření 1. stupně jako minimální úpravu metod, organizace a hodnocení vzdělávání. Podpůrná opatření 1. stupně nemají normovanou finanční náročnost. Podle školského zákona k poskytování podpůrných opatření prvního stupně není potřeba doporučení školského poradenského zařízení. *„Podpůrná opatření druhého až pátého stupně se poskytují na základě doporučení školského poradenského zařízení a s informovaným souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka.“* (Vyhláška č. 606/2020 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

Vítková (2020) popisuje časté druhy podpůrných opatření v MŠ: plán pedagogické podpory, individuální vzdělávací plán, asistent pedagoga.

Plán pedagogické podpory (PLPP)

Pokud škola poskytuje podpůrné opatření 1. stupně, může vypracovat plán pedagogické podpory písemně. Zajícová (2020) uvádí obsah PLPP: popis obtíží a speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, seznam PO 1. stupně, cíle podpory a způsob vyhodnocování cílů. Přesná forma PLPP není stanovena.

Individuální vzdělávací plán (IVP)

IVP zpracovává škola na základě doporučení školského poradenského zařízení. IVP je závazný dokument pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka, vychází ze školního vzdělávacího programu a je součástí dokumentace žáka. Podle vyhlášky č. 606/2020 Sb. IVP obsahuje údaje o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření, identifikační údaje dítěte, údaje o pedagogických pracovnících, kteří se podílejí na vzdělávání žáka, jméno pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým škola spolupracuje. Dále jsou v IVP uvedeny informace o úpravách obsahu vzdělávání, časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání, úpravách metod a forem výuky a hodnocení dítěte, případné úpravě očekávaných výstupů vzdělávání. Individuální vzdělávací plán je zpracován nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy škola obdržela doporučení a žádost zákonného zástupce.

Asistent pedagoga

Asistent pedagoga patří podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících mezi pedagogické pracovníky. Asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání dítěte nebo dětí se SVP v rozsahu podpůrného opatření. Náplní práce asistenta pedagoga je pomoc učiteli při organizaci a realizaci vzdělávání, podpora samostatnosti a aktivního zapojení dítěte do všech činností. Asistent pedagoga pracuje podle potřeby s žáky třídy nebo oddělení podle pokynů učitele a ve spolupráci s ním (Vyhláška č. 606/2020 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných).

2.3 Poskytování poradenských služeb

Poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních upravuje vyhláška č. 607/2020 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Dle zmíněné vyhlášky jsou poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních poskytovány dětem, žákům a studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. Bezplatně se poskytují standardní

poradenské služby, které jsou vypsány podrobně v příloze 1 – 4 vyhlášky č. 607/2020 Sb. Poradenské služby jsou poskytovány na základě žádosti zákonného zástupce dítěte, MŠ nebo na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci. Poradenské služby se poskytují bez zbytečného odkladu, nejpozději do 3 měsíců ode dne přijetí žádosti.

Zajícová (2020) uvádí, že ředitel mateřské školy nemá povinnost zabezpečit poskytování poradenských služeb v MŠ školním poradenským pracovištěm na rozdíl od ředitele ZŠ, SŠ, VOŠ. Školské poradenské zařízení (ŠPZ) mj. posuzuje speciální vzdělávací potřeby dítěte, navrhuje poskytování podpůrných opatření, poskytuje poradenskou podporu škole, dítěti a jeho zákonným zástupcům. Činnost školských poradenských zařízení se uskutečňuje ambulantně na pracovišti ŠPZ a návštěvami pracovníků ŠPZ ve školách a školských zařízeních. Typy ŠPZ jsou pedagogicko-psychologická poradna (PPP) a speciálně pedagogické centrum (SPC).

Podle vyhlášky č. 606/2020 Sb. může zákonný zástupce využít poradenskou pomoc školského poradenského zařízení na základě svého uvážení. Vyžaduje-li to zájem dítěte, škola doporučí zákonnému zástupci dítěte, aby vyhledal pomoc ŠPZ.

Školské poradenské zařízení při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb dítěte vychází z:

- charakteru obtíží dítěte, které mají dopad na jeho vzdělávání,
- speciálně-pedagogické nebo psychologické diagnostiky za účelem posouzení SVP,
- informací o dosavadním průběhu vzdělávání dítěte ve škole,
- informací školy o podpůrných opatřeních 1. stupně poskytovaných dítěti,
- údajů o dosavadní spolupráci dítěte se školským poradenským zařízením,
- informací poskytnutých zákonným zástupcem dítěte,
- podmínek školy, ve které se dítě vzdělává nebo bude vzdělávat,
- posouzení zdravotního stavu lékařem nebo jiným odborníkem.

Školské poradenské zařízení na základě posouzení SVP dítěte vydá zprávu obsahující závěry vyšetření a doporučení obsahující podpůrná opatření pro vzdělávání dítěte. Zpráva a doporučení se vydávají do 30 dnů ode dne ukončení posuzování speciálních vzdělávacích potřeb dítěte.

2.4 Formy vzdělávání

Pacholík (2015) popisuje čtyři základní formy soužití a vzdělávání dětí se SVP v mateřských školách: segregovaná, kontaktní, integrovaná a inkluzivní forma.

Segregovanou formou se vzdělávají děti s přibližně porovnatelnými schopnostmi a speciálními potřebami. Je jim přizpůsoben systém personální, materiální a finanční podpory. Pedagogičtí pracovníci pracují ve třídách s nižším počtem dětí, v malých skupinách nebo individuálně s dítětem podle vhodných speciálně-pedagogických, terapeutických nebo individuálních programů. Mateřské školy jsou zřizovány podle druhu znevýhodnění např. MŠ pro děti se sluchovým postižením, MŠ pro děti se zrakovým postižením, MŠ pro děti s tělesným postižením, MŠ logopedická (Pacholík, 2015). Podmínkou pro zařazení dítěte do MŠ zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona je písemná žádost zákonného zástupce dítěte, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte (zákon č. 561/2004 Sb.).

Pacholík (2015) uvádí, že **kontaktní forma** vzdělávání je typická sociálním soužitím a občasně společným vzděláváním dětí ze tříd zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona a dětí z běžných tříd mateřských škol. Výchova a vzdělávání probíhá v oddělených místnostech, ale některé aktivity jsou společné pro všechny děti.

V případě, kdy jsou děti se SVP podle doporučení školských poradenských zařízení administrativně i procesuálně integrovány v běžných třídách mateřských škol, hovoří Pacholík (2015) o **integrované formě** vzdělávání. Pracovníci školských poradenských zařízení doporučují vhodné zdroje a formy uspokojování speciálních vzdělávacích potřeb dětí.

Podle Pacholíka (2015) **inkluzivní forma** vzdělávání umožňuje aktivní soužití, sdílení a vzájemné učení všech dětí bez rozdílů v životních a edukačních činnostech. Inkluzivní vzdělávání je realizováno v běžných mateřských školách. Je respektována hodnota a jedinečnost osobnosti každého dítěte.

Někteří autoři (Pacholík, 2015, Vítková, 2020) popisují specifický přístup učitele k dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami. Tento přístup znamená posílení individuálního přístupu učitele k dítěti ve třech úrovních. Jedná se o úroveň situační, kdy učitel pomáhá dítěti v konkrétní situaci, čase, činnosti, tzn. tehdy, kdy to dítě právě potřebuje. Adaptační úroveň, kdy učitel přizpůsobuje obsah, cíle, prostředky a podmínky výchovy a vzdělávání dítěti. Účelem je optimální rozvoj dítěte. Třetí je úroveň komplexní, jejímž úkolem je vytváření

dobré spolupráce mezi učitelem, odbornými pracovníky a zákonnými zástupci. Společně vytváří, upravují a hodnotí výchovně vzdělávací program.

Podmínky úspěšného vzdělávání dětí s přiznanými podpůrnými opatřeními jsou definovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Podle něj je potřeba zabezpečit nebo umožnit:

- uplatňování principu diferenciaci a individualizace vzdělávacího procesu,
- realizaci všech stanovených podpůrných opatření při vzdělávání dětí,
- osvojení specifických dovedností v úrovni odpovídající individuálním potřebám a možnostem dítěte zaměřených na samostatnost, sebeobsluhu a základní hygienické návyky v úrovni, která odpovídá věku dítěte a stupni postižení,
- spolupráci se zákonnými zástupci dítěte, školskými poradenskými zařízeními, v případě potřeby spolupráci s odborníky mimo oblast školství,
- snížení počtu dětí ve třídě v souladu s právními předpisy,
- přítomnost asistenta pedagoga podle stupně přiznaného podpůrného opatření.

3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Průcha (in Gebhartová, 1998) definuje vzdělávací program jako komplexní text, který vymezuje obvykle koncepci vzdělávání pro určité druhy instituce, cíle, cílové standardy a obsah tohoto vzdělávání. Podle Bečvářové (2003) je program proces plánování s předem stanoveným postupem a obsahem. V pedagogické praxi jej lze chápat jako rozvrh vytyčených záměrů, cílů a úkolů, které vedou ke stanovenému cíli.

Po roce 1989 se v České republice začal v souvislosti se vzděláváním objevovat pojem kurikulum. Šmelová (2018) uvádí, že termín kurikulum pochází z angloamerického prostředí a neexistuje pro něj český ekvivalent. Podle Váchové (in Svobodová, 2010) je kurikulum nejčastěji chápáno jako vzdělávací plán (program, projekt) a zahrnuje cíle, obsah, prostředky i podmínky vzdělávání, jeho realizaci a způsob hodnocení výsledků.

V českých školách bylo zavedeno s účinností školského zákona č. 561/2004 Sb. od 1. 1. 2005 tzv. dvoustupňové kurikulum. Státní úroveň představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy jednotlivých oborů vzdělání, které tvoří závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání. Na školní úrovni existují školní vzdělávací programy, podle kterých se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. V předškolním vzdělávání se na školní úrovni pracuje také s třídním vzdělávacím programem (Šmelová, 2018, Váchová in Svobodová, 2010).

3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Opravilová (2016) definuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) jako osobnostně orientovaný plán, který zahrnuje podmínky pro individualizované výchovné a vzdělávací působení v mateřské škole. RVP PV vychází ze skutečných potřeb dítěte, jeho věkových a psychických zvláštností a podmínek, které může poskytnout sociální a kulturní prostředí mateřské školy.

Podle Šmelové (2004) je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání základní pedagogický dokument, kterým stát stanovil požadavky na předškolní výchovu a vzdělávání.

Svobodová (2010) uvádí, že po roce 1989 si začaly školy vytvářet vlastní kurikula. Některá byla propracovaná, v jiných se pracovalo nahodile, v některých školách plánování zcela chybělo. Nabídka a kvalita jednotlivých mateřských škol byla velmi různorodá, proto se objevila potřeba závazného státního dokumentu, který by určil směr předškolního vzdělávání

a zároveň ponechal učitelkám mateřských škol dostatečný prostor pro vlastní tvůrčí práci. Autorky (Bečvářová, 2010, Svobodová, 2010, Syslová, 2019) píší, že první verze Rámcového programu pro předškolní vzdělávání vznikla v roce 2001 ve výzkumném ústavu pedagogickém v Praze v souladu s požadavky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dokument byl zpracován týmem odborníků pod vedením PhDr. Kateřiny Smolíkové a vydán v květnu 2001 zatím jako materiál doporučený. V roce 2004 byl aktualizován, doplněn o klíčové kompetence a vydán pod názvem Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Podle Bečvářové (2010) se RVP PV stal závazným materiálem od 1. 9. 2007. Syslová (2019) uvádí, že další inovace RVP PV přišly v letech 2016, 2017 a 2018 v souvislosti s tzv. společným vzděláváním a dvouletými dětmi v mateřské škole. Od 1. 9. 2021 se mění RVP PV, přibyla kapitola Jazyková příprava dětí s nedostatečnou znalostí českého jazyka (Zajícová, 2021).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání definuje základní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují k pedagogické činnosti, která probíhá ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro mateřské školy, mateřské školy zřízené podle § 16 odst. 9 tzv. školského zákona, lesní mateřské školy a přípravné třídy základních škol. RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ a představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů a pro vlastní činnost učitelky v mateřské škole (RVP PV 2021).

Rámcový vzdělávací program je členěn do 14 kapitol. První dvě kapitoly se věnují vymezení postavení RVP PV v systému kurikulárních dokumentů i v systému vzdělávání. Ve třetí kapitole je pojetí předškolního vzdělávání rozvedeno do úkolů, specifik, metod a forem práce. RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi, kterými jsou: rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Čtvrtá a pátá kapitola se zabývají vzdělávacím obsahem, který je rozdělen do 5 vzdělávacích oblastí (biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní, environmentální). Každá z nich obsahuje název, záměr, dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika vzdělávacích záměrů. Náplní šesté kapitoly je vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu. Sedmá kapitola je věnována podmínkám vzdělávání (věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů). Osmá kapitola pojednává o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Devátá kapitola je zaměřena na vzdělávání dětí nadaných. Tématem desáté kapitoly je

vzdělávání dětí od dvou do tří let. Jedenáctá kapitola se věnuje autoevaluaci mateřské školy a hodnocení výsledků vzdělávání. Ve dvanácté kapitole jsou uvedeny zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu (ŠVP), ve třinácté kapitole pak kritéria souladu RVP PV a ŠVP PV. Povinnosti učitele mateřské školy jsou obsahem poslední kapitoly. RVP PV je doplněn slovníčkem použitých výrazů. Podle Bečvářové (2010) je RVP PV koncipován tak, že vyjadřuje optimální úroveň předškolního vzdělávání, k níž je třeba postupně směřovat, které však obvykle nelze v plné míře dosáhnout.

3.2 Školní vzdělávací program

„Školní vzdělávací program je dokument, podle něhož se uskutečňuje vzdělávání dětí v konkrétní mateřské škole. Je stručný, jasný, v obsahu přehledný, podává ucelený obraz o mateřské škole. Je v něm soustředěno vše podstatné, čím se daná mateřská škola odlišuje od ostatních mateřských škol.“ (RVP PV 2021, s. 41)

Autoři (Průcha, 2013, Svobodová, 2010) uvádí, že podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání mají mateřské školy od roku 2007 povinnost vytvářet vlastní školní vzdělávací programy. Mateřské školy vypracují ŠVP v souladu s RVP PV a dalšími obecně platnými právními předpisy. ŠVP tvoří součást povinné dokumentace mateřské školy a je dokumentem veřejným. Odpovědnost za zpracování ŠVP má ředitel mateřské školy. Na jeho tvorbě se podílí pedagogický sbor, případně další zaměstnanci školy. Rodiče dětí by měli mít možnost se ke ŠVP vyjádřit (RVP PV 2021).

Podle Průchy (2013) by vlastní přípravě ŠVP mělo předcházet zamyšlení nad tím, jakým způsobem mateřská škola pracuje, v čem jsou její priority a co zlepšit nebo nového realizovat. Pedagogové si při zpracovávání ŠVP volí způsoby, jak naplnit požadavky RVP PV, zvažují, jaký styl práce bude v MŠ převládat a jaké bude zaměření vzdělávacího obsahu a metod.

Školní vzdělávací program musí podle RVP PV obsahovat informace z těchto okruhů:

- identifikační údaje o mateřské škole,
- obecná charakteristika školy,
- podmínky vzdělávání,
- organizace vzdělávání,
- charakteristika vzdělávacího programu,
- vzdělávací obsah,

- evaluační systém a pedagogická diagnostika.

Strukturu ŠVP i názvy jednotlivých částí si volí pedagogové sami. Je vhodné zařadit do ŠVP obsah s názvy kapitol pro lepší orientaci. Zvolená forma stylizace by měla být dodržena v celém dokumentu. Podle RVP PV může mateřská škola při vytváření vlastního programu využívat různé programové a metodické zdroje. Smolíková (2006) upozorňuje na stanovení hranice mezi školním vzdělávacím programem a třídním vzdělávacím programem (TVP).

3.3 Třídní vzdělávací program

„Třídní vzdělávací program je nezávazný dokument, ve kterém učitel rozpracovává konkrétní vzdělávací nabídku popsanou ve ŠVP (projekty, témata, činnosti).“ (RVP PV 2021, s. 50)

Váchová (in Svobodová, 2010) definuje třídní vzdělávací program jako souhrn dokumentů, které se vztahují k plánování, realizaci a evaluaci vzdělávacích činností v konkrétní třídě mateřské školy. Podle Smolíkové (2006) je TVP materiál pracovní a neveřejný, není povinnou dokumentací učitelky. Autorka považuje za potřebné a užitečné si TVP zpracovávat. Třídní vzdělávací program je otevřený, vzniká postupně, není dopředu uceleně zpracovaný jako ŠVP. Na tvorbě TVP by se měly podílet společně obě učitelky, které ve třídě pracují.

Průcha (2013) uvádí, že TVP by měl vést pedagogy k tomu, aby pracovali cílevědomě, pružně reagovali na potřeby a zkušenosti dětí a dokázali postupně prohlubovat a rozvíjet dětské vědomosti a dovednosti. Váchová (in Svobodová, 2010) popisuje východiska, ze kterých by měl třídní vzdělávací program vycházet: školní vzdělávací program, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, složení dětí ve třídě, jejich zájmy a potřeby, podmínky třídy, pedagogové a další osoby, které ve třídě působí, požadavky rodičů a aktuální situace ve třídě.

Základem TVP je podle Bečvářové (2010) postupně rozpracovaný vzdělávací obsah, který vychází ze vzdělávacího obsahu ŠVP PV, z jednotlivých integrovaných bloků. Autorka uvádí i další důležité údaje o konkrétní třídě, které mohou být součástí TVP:

1. Identifikační údaje – název třídy, charakteristika, zaměření třídy, počet dětí, věkové složení, jmenný seznam dětí a jejich značky.
2. Personální podmínky – jména učitelek, jejich kvalifikace, jména provozních zaměstnankyň.

3. Organizace – provozní doba, režim dne.
4. Pravidla chování – vytvořená společně s dětmi, zveřejněná.
5. Věcné podmínky – specifika třídy, prostorové, nadstandardní vybavení, popř. nedostatky ve vybavení.
6. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, dětí s odkladem školní docházky, dětí nadaných – pokud jsou ve třídě.
7. Spoluúčast rodičů.
8. Spolupráce s poradenskými zařízeními, dalšími odborníky, popř. subjekty.
9. Rutinní činnosti – např. postupy při úklidu hraček, organizace hygieny a stolování, pravidla komunikačního kruhu (prožitky, plánování, hodnocení, sebehodnocení).
10. Přehledy básniček, písniček, pohybových a jiných her, které děti znají.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Úvod do problematiky

„Pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem lze zřizovat školy nebo ve školách třídy, oddělení a studijní skupiny.“ (zákon č. 561/2004 Sb.)

Práce ve třídě zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona se v mnohém liší od práce v běžné třídě MŠ. Učitelky, které pracují ve třídě pro děti se SVP, mají dle zákona o pedagogických pracovnících vystudovanou speciální pedagogiku. Kromě učitelek pracují v těchto třídách asistenti pedagoga. Počet dětí je zde snížený, nejméně 6 a nejvíce 14 dětí s ohledem na věk a speciální vzdělávací potřeby. Pedagogičtí pracovníci úzce spolupracují se školskými poradenskými zařízeními, zpracovávají a vyhodnocují individuální vzdělávací plány. V souladu s RVP PV učitelky vytváří optimální podmínky pro rozvoj osobnosti každého dítěte, k učení i komunikaci. Snahou je pomoci dítěti se SVP, aby dosáhlo co největší samostatnosti. Při vzdělávání dětí se SVP učitelé zahrnují do svých vzdělávacích strategií podpůrná opatření.

Souhlasíme s Kendíkovou (2016), že při výchově a vzdělávání dětí se SVP je potřeba věnovat náležitou pozornost těmto oblastem: pozornost, emocionální výchova, slovní zásoba a výslovnost, sociální dovednosti, orientace v prostoru a čase, komunikace. Právě v nich mívají děti se SVP v mnoha případech obtíže.

4.2 Cíl práce

Hlavním cílem praktické části je vytvořit, realizovat a vyhodnotit třídní vzdělávací program na jeden školní rok pro třídu zřízenou podle § 16 odst. 9 školského zákona. Dílčím cílem je doplnit TVP konkrétními básničkami, písničkami, pohybovými hrami, výtvarnými náměty, které jsou vhodné pro práci s dětmi se SVP ve věku 3 – 7 let. Nabídnout zpracovaný TVP začínajícím učitelkám MŠ, popř. zkušeným kolegyním jako inspiraci pro tvorbu vlastních programů.

4.3 Metody práce

Třídní vzdělávací program lze sestavit a zpracovat různými způsoby, a to v návaznosti na formulaci vzdělávacího obsahu v ŠVP a stanovená pravidla pro tvorbu TVP. Je potřeba vzdělávací obsah daný v ŠVP konkretizovat, aby byl vhodný pro naši třídu dětí a odpovídal jejich vzdělávacím potřebám.

Před začátkem tvorby TVP si uděláme stručnou analýzu třídy dětí (věk, pohlaví, zdravotní stav, SVP). Poté si stanovíme hlavní cíle, prostudujeme základní dokumenty (RVP PV, ŠVP, Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy). Postupně rozpracujeme integrované bloky ŠVP do podtémat. Každé podtéma obsahuje stručnou charakteristiku, dílčí cíle, očekávané výstupy a vzdělávací nabídku. Vzdělávací nabídka obsahuje pouze základní činnosti a hry, na které lze dále navazovat, doplnit či obměnit je. Zamýšlíme se také nad riziky uvedenými v RVP PV.

Během výchovně vzdělávacího procesu průběžně provádíme pedagogickou diagnostiku formativní (průběžnou) i sumovní (závěrečnou). Dáváme přednost individualizované diagnostice, jejímž základem je srovnávání dítěte se sebou samým.

5 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM „SLUNÍČKA POZNÁVAJÍ SVĚT“

Třídní vzdělávací program třídy sluníček vychází z požadavků RVP PV a je v souladu s ŠVP naší mateřské školy.

Hlavní cíle TVP: Prostřednictvím každodenních rituálů a pravidelných aktivit vytvářet stabilní, bezpečné prostředí. Podporovat a rozvíjet samostatnost dětí s ohledem na individuální možnosti, schopnosti dítěte. Formou her rozvíjet hrubou a jemnou motoriku. S využitím různých pomůcek a materiálů systematicky rozvíjet grafomotoriku. Rozvíjet řeč ve všech rovinách, zařazovat dechová cvičení a cviky na rozvoj motoriky mluvidel. Posilovat prosociální chování ve vztahu k druhému, podporovat dětská přátelství. Vést děti k osvojení jednoduchých poznatků o světě a životě, o přírodě a jejích proměnách.

Organizace dne v MŠ

Denní režim je pružný, reaguje na aktuální změny a události.

Orientační čas	Činnost
6:15 – 9:00	scházení dětí, volné, spontánní hry a činnosti dětí, individuální činnosti
8:00 – 8:30	hygiena, svačina
9:00 – 9:30	řízené činnosti, individuální logopedie, příprava na pobyt venku
9:30 – 11:00	pobyt venku
11:00 – 11:45	hygiena, oběd
11:45 – 13:30	odpočinek (četba pohádek, poslech relaxační hudby, klidné činnosti u stolu)
13:30 – 14:00	hygiena, svačina
14:00 – 16:15	spontánní hry a aktivity, individuální činnosti, v případě hezkého počasí pobyt na školní zahradě, rozcházení dětí

Tabulka 2 Denní režim

5.1 Charakteristika třídy

Třída sluníček je zřízená podle § 16 odst. 9 školského zákona. Navštěvuje ji 12 dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ve věku 3 – 7 let, 1 dívka a 11 chlapců. Jeden chlapec má

přiznané podpůrné opatření 4. stupně, ostatní děti 3. stupně. Dvě děti mají souběžné postižení více vadami, dvě děti poruchu autistického spektra, osm dětí má narušenou komunikační schopnost (vývojová dysfázie, dyslalie, opožděný vývoj řeči). Pět chlapců byl odložen začátek povinné školní docházky o jeden rok. Většina dětí má potíže v oblasti hrubé i jemné motoriky, grafomotoriky. Často je u dětí oslabené zrakové a sluchové vnímání. Pozornost dětí je nestálá, málo odolná vůči rušivým vlivům. Všechny děti mají vypracovaný individuální vzdělávací plán, podle kterého postupujeme.

Ve třídě pracuje speciální pedagog, učitelka a asistentka pedagoga. Během školního roku spolupracujeme se zákonnými zástupci dětí, pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem logopedickým, ambulancí klinické logopedie, základními školami.

Na začátku školního roku jsme si společně s dětmi vytvořili pravidla chování. V podobě obrázků máme několik pravidel umístěných ve třídě (viz příloha č. 2).

1. Pusinková pravidla – mluvíme potichu, používáme kouzelná slova.
2. Ouškové pravidlo – když druhý mluví, nasloucháme mu.
3. Ručková pravidla – vzájemně si pomáháme, uklízíme si po sobě hračky.
4. Nožičkové pravidlo – ve třídě chodíme pomalu.
5. Talířková pravidla – při jídle sedíme u stolu, jsme potichu. Jíme lžící nebo příborem.
6. Kapičková pravidla – ruce vždy myjeme mýdlem, pečlivě se utíráme do ručníku. Dbáme na to, aby umývárna byla suchá.

5.2 Organizační formy a vzdělávací metody

Organizační formy volíme s ohledem na stanovený cíl, učivo, podmínky. Mezi často používané patří:

- frontální vzdělávání
- skupinové vzdělávání
- kooperativní vzdělávání
- individualizované a diferencované vzdělávání

V souladu s RVP PV využíváme prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi dětí. Uplatňujeme situační učení, spontánní sociální učení. Další vhodné metody jsou:

1. slovní metody: popis, vysvětlování, vyprávění, rozhovor, dramatizace, metody práce s knihou
2. metody názorně demonstrační: pozorování předmětů a jevů, předvádění předmětů, modelů, pokusů a činností, demonstrace statických obrázků
3. metody praktické: nácvik pohybových a pracovních dovedností, grafické a výtvarné činnosti
4. didaktické hry, hry s pravidly, soutěže

5.3 Praktické tipy

Je vhodné celý školní rok provázat jednou postavou, zvířátkem, např. maňáskem pejska, kočky nebo myšky. Děti mohou samy zvolit jméno plyšového kamaráda. Vybraného maňáska využíváme jako motivaci k činnostem. Můžeme prostřednictvím maňáska reagovat na aktuální situaci ve třídě.

Při práci s dětmi se SVP se osvědčilo vytvořit si pravidelné rituály. Každý den děti s pomocí obrázkového kalendáře určují roční období, měsíc, den a počasí. Získávají tak povědomí o dnech v týdnu, čase a posloupnosti. Ve třídě máme i narozeninový kalendář, děti mají svou značku u měsíce, ve kterém slaví narozeniny. Povídáme si o tom, kdo je a není ve školce, počítáme děti, porovnáváme více x méně. Děti si samy připevní svou značku na kartu s 2 obrázky podle toho, zda v MŠ odpočívají nebo jdou po obědě domů. Na začátku školního roku seznamujeme děti s režimem dne pomocí magnetické tabulky s obrázky aktivit a činností. Postupně se děti v činnostech dobře orientují, lépe zvládají případné změny v režimu. Děti mají své stabilní místo u stolu označené značkou, pomáhá jim to v orientaci v prostoru.

Ranní volné hry ukončíme písničkou nebo zacinkáním na zvoneček. Pro svolání dětí do kruhu si volíme „svolávací básničku“. V kruhu děti sedí na pěnových kytičkách. V komunitním kruhu můžeme používat „povídací“ kamínek. Děti mluví, jen když mají kamínek v ruce. Po ukončení své řeči předají kamínek sousedovi v kruhu. Pravidelně zařazujeme prstová cvičení, grafomotorická cvičení, cvičení na rozvoj motoriky mluvidel a dechová cvičení. Osvědčilo se,

mít na stálém místě různé pomůcky na dechová cvičení pro každé dítě (např. větrník, polystyrenová kulička, magic ball, bublifuk, brčko, píšťalka, peříčko, papírové lístečky, vločky, kytičky). Při cvičení oromotoriky využíváme barevné zalaminované obrázky formátu A4, podle kterých děti provádí jednotlivá cvičení.

Při všech činnostech pracujeme často s názornými pomůckami, plastovými či dřevěnými figurkami, maňásky a obrázky. To, o čem mluvíme, dětem vždy i ukazujeme. Nové téma je vhodné začít krátkou motivační pohádkou či příběhem. Básničky většinou spojíme s pohybem, děti si je tak lépe zapamatují. Je vhodné při seznamování s písněmi používat obrázky, které vyjadřují děj písně. Básniček a písniček volíme méně, často je opakujeme. Vybíráme jednoduché, krátké básničky a písničky k danému tématu. Děti mají svou kartičku se jménem, podle které se postupně učí podepsat. Samy si podepisují výkresy a pracovní listy. Při pohybových chvilkách je dobré, aby každé dítě mělo svou značku. Značky jsou vyrobeny z filcu a suchým zipem se přilepí na koberec. Po obědě pravidelně čteme. Lépe je využívat knihy s opakujícím se hrdinou. Společně s dětmi se vracíme k obsahu příběhu či pohádky z předchozího dne. Knihy mohou navazovat na probírané téma nebo ho doplnit.

5.4 Vzdělávací obsah

Obsah školního vzdělávacího programu je rozdělen do tří integrovaných bloků společných pro všechny třídy MŠ. Každý integrovaný blok je v třídním vzdělávacím programu dále rozpracován do podtémat a jednotlivých tematických částí. Vzdělávací obsah respektuje chronologii školního roku, roční období a jednotlivé měsíce. Při tvorbě TVP vycházíme z dosažených výsledků průběžné pedagogické diagnostiky.

1. integrovaný blok "To jsem já, to jsme my"	2. integrovaný blok "To jsem já, kdo jste vy?"	3. integrovaný blok "Já a ty, to jsme my"
<ul style="list-style-type: none">• Pojd'te si hrát, kamarádi• Co děláme na podzim• Moje tělo od hlavy až po paty	<ul style="list-style-type: none">• Vánoce jsou za dveřmi• Do školky přišla zima• Cesta do pohádky	<ul style="list-style-type: none">• Poznáváme zvířata• Veselé jaro• Místo, kde jsem doma• Pojedeme na výlet

Obrázek 1 Vzdělávací obsah

Podtéma: Pojd'te si hrát, kamarádi

Období: září

Charakteristika: Děti se seznámí s prostředím mateřské školy a režimem dne. Zaměříme se na vytvoření pravidel chování v MŠ, jejich pochopení a dodržování. Vedeme děti k postupnému navazování vztahů s učitelkami a mezi sebou navzájem, posilujeme prosociální chování. Pomáháme vytvářet příjemné, přátelské prostředí. Postupně upevňujeme návyky sebeobsluhy, hygienické návyky a společenské návyky při stolování.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Osvojení návyků sebeobsluhy, hygienických návyků a společenských návyků při stolování.	Pečovat o osobní hygienu, samostatně zvládat pravidelné denní úkony.
	Uvědomění si vlastního těla.	Postavit se zpříma a udržet správné držení těla po dobu vnější kontroly.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj pasivní i aktivní slovní zásoby.	Správně určovat a pojmenovávat věci a jevy ve svém okolí.
	Rozvoj zrakového a sluchového vnímání.	Zaregistrovat změny ve svém okolí. Uposlechnout pokynu dospělého a řídit se jím.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy označující velikost (malý – velký). Rozumět a používat základní pojmy označující množství (hodně – málo).
	Rozvoj orientace v prostoru.	Rozlišit a používat základní prostorové pojmy (nahore, dole, na, do, v).
	Získání relativní citové samostatnosti.	Zapojovat se do nabízených činností.
Dítě a ten druhý	Porozumění základním projevům neverbální komunikace.	Využívat neverbální komunikaci (úsměv, gesta, řeč těla). Navazovat s dětmi vztahy, udržovat a rozvíjet přátelství.
Dítě a společnost	Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.	Navazovat kontakty s učitelkami, asistentkou pedagoga. Ve styku s dětmi i dospělými pozdravit, poprosit, požádat, poděkovat, rozloučit se,

		vyslechnout sdělení.
Dítě a svět	Seznamování s prostředím třídy, mateřské školy a blízkého okolí.	Orientovat se ve školním prostředí, vyznat se v blízkém okolí. Být citlivý k přírodě.

Tabulka 3 Cíle a výstupy, září

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh volně v prostoru, lezení ve vzporu dřepmo vpřed, poskoky na místě.

Manipulace s míčem: uchopování, podávání kolem částí vlastního těla.

Cvičení se stuhami, obručkami, overbally (Volfová, 2008).

Pohybové hry

Na hodné děti (Mazal, 1994)

Děti sedí na koberci, učitelka mezi nimi chodí v rytmu říkanky: *Hledám, hledám dětičky, hodné chlapce, holčičky, může to být chlapeček (holčička), jmenuje se Honzíček (Anička)*. Na slova „jmenuje se“ se před některým z dětí zastaví. To řekne své jméno a postaví se. Dvojice se uchopí za ruce a hra pokračuje, dokud nejsou všechny děti v řadě za sebou.

Na značky

Děti stojí na svých značkách. Když paní učitelka bubnuje na bubínek, děti volně běhají mezi značkami. Jakmile paní učitelka přestane bubnovat, děti se vrací rychle na svou značku.

Na kouzelníka (Sloupová, 2011)

Učitelka má v ruce kouzelnou hůlku a říkadlem začaruje děti postupně v různá zvířata. Děti pohybem zvíře charakterizují. Říkadlo: *Čaruji, čaruji. Ještě dnes, ať je tady černý les. A v něm samé veverka (medvědi, žáby atd.)*.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Ruce držíme před tělem. Postupně spojíme malíčky, prsteníčky, prostředníčky, ukazováčky a palce, stejně tak je zase oddalujeme. Říkanka: *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, prsty k sobě slepím hned. Můžu tě to naučit – slepit a zas rozlepit*.

Grafomotorická cvičení: volný nepřerušovaný pohyb – např. drak letí, auto jede, myš pobíhá.

Kreslení teček (bodová kresba) – hrot tužky se pouze dotýká papíru – např. mák se sype, zrní pro kuřátko, písek.

Dechové cvičení: nácvik hlubokého nádechu nosem bez zvedání ramen, rozvíjíme dechový proud – foukáme do bublifuku.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Povídání si o tom, co děti dělaly, viděly, zažily, kde byly. Vyprávění podle obrazového materiálu (např. Co vidíš, co slyšíš, co dovedeš: Moje školka).

Hry se slovy zaměřené na chápání a tvoření nadřazených a podřazených pojmů.

Při práci se stavebnicemi, navlékání korálek hledají děti dva shodné díly.

Skládání obrázků z 2, 4 částí.

Hra Odkud zvoní zvonek – lokalizace zvuku, se zavázanýma očima ukázat rukou směr, odkud cinkání přichází.

Třídění podle jednoho kritéria – korálky, stavebnice, kostky podle barvy nebo velikosti, obrázky podle druhu (nábytek, hračky, oblečení).

Básničky

Do školky (Suchá, 2011)

Já se těším do školky,

na kluky a na holky.

Ať je léto nebo zima,

ve školce je vždycky prima.

Sluníčko (predskolaci.cz)

Sluníčko se probudilo,

na oblohu vyskočilo.

Umylo se v ranní rose,

zamrkalo, protáhlo se.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Hra Jak se jmenuješ (Svobodová, 2012)

Děti sedí v kruhu a společně říkají: „*Jak se jmenuješ, my se na to ptáme.*“ Slova doprovází tleskáním, pleskáním do kolen. Učitelka ukáže na dítě, které řekne své jméno. Všechny děti odpoví: „*Ty jsi Honzík. My ti zatleskáme*“ a zatleskají.

Hra Místo vedle mě je volné

Děti sedí na židlích, židle vedle učitelky je volná. Hru začne učitelka, říká např. Místo vedle mě je volné a chci, aby tady seděl Pavlík, protože se mi líbilo, že pomohl Filipkovi postavit hrad. Poté si jmenované dítě sedne na volnou židli. Na řadě je dítě, které má vedle sebe volnou židli.

Hra Srdíčko (Hazuková, 2014)

Děti sedí v kruhu, jedno dítě má plyšové srdíčko, chodí za zády kamarádů a říká říkanku: „*Srdíčko, srdíčko, zaťukej, kamaráda pro mne vyhledej. Bude to Honzík.*“ Když dořekne, předá srdíčko vybranému kamarádovi (Honzíkovi).

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Hra s obrázky pravidel chování, třídění do 2 skupin (vhodné x nevhodné).

Poslech příběhů z knihy Děti a slušné chování, e-booku Do školčky chodím rád, pravidla se učím znát.

Příběh První den ve školce aneb Když se bojím neznámého.

Písně

Do školky, melodie z písně Travička zelená (Horová, 2013).

Až půjdeš do školky, nezapomeň na bačkorky, až budeš ve školce, bačkorky si obuješ. Bez bačkor nám nožky chladnou, obouvání jde ti snadno. Do školky, do školky, vezmi s sebou bačkorky.

Máme doma (Havlíčková, Eichlerová, 2017), Jsme kamarádi (Kružiková).

Sledování dramatizace s maňásky – Míša jde do školky (Svobodová, 2015), pohádka Budka (Janičková in Veberová, 1984).

Četba na pokračování např. Co mě čeká ve školce, Flandil ve školce, Skřítkci školkovníci.

Výtvarné činnosti:

- kresba postavy pastelkami, voskovkami nebo fixy a dolepení kouzelných slovíček,
- sluníčko – malba vodovými barvami, plochým štětcem, dokreslení obličeje tuší,
- modelování šneků z plastelíny,
- papírové srdíčko – obkreslení šablony, trhání barevného papíru na malé kousky, lepení na předkreslené srdce

DÍTĚ A SVĚT

Hra Co do parku nepatří

Asistentka pedagoga předem připraví na travnaté ploše několik předmětů z MŠ, které nepatří do přírody. Děti mají za úkol předměty najít, pojmenovat.

Poslech pohádky Zvířátka pod hříbkem (Horová, 2017).

Hra Porovnávání délky klacíků (Jančaříková, 2013)

Děti si při pobytu venku najdou každý jeden klacík. Poté porovnávají jeho délku s ostatními.

Podtéma: Co děláme na podzim

Období: říjen

Charakteristika: Upevňujeme společně vytvořená pravidla chování v MŠ, posilujeme prosociální chování a postoje ve vztahu k druhým lidem. Vedeme děti k samostatnosti při všech činnostech. Děti poznávají ovoce a zeleninu pomocí všech smyslů. Pozorujeme podzimní přírodu, změny počasí. Děti si osvojí jednoduché poznatky o přírodě a jejich proměnách, o životě volně žijících zvířat.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky.	Přizpůsobit či provést jednoduchý pohyb podle vzoru či pokynů. Samostatně se svlékat, oblékat, obouvat.
	Seznamování s různými druhy materiálů a pomůcek sloužících k pracovním a výtvarným činnostem.	Zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s výtvarnými pomůckami (tužkou, voskovkou, štětcem, nůžkami) a materiály (papírem, plastelínou).
Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních.	Dokázat osvojená slova aktivně uplatnit v řeči. Dorozumět se verbálně i nonverbálně.
	Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání	Na pokyn ukázat požadovanou barvu. Rozpoznat stejný předmět. Poznat zvuky spojené s nějakou činností.
	Rozvoj paměti a pozornosti.	Všímat si vlastností předmětů. Záměrně si vybavit konkrétní situaci, děj, podnět.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy označující velikost (větší x menší, nejmenší x největší). Rozumět a používat základní pojmy označující množství (méně x více).
Dítě a ten druhý	Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem.	Komunikovat a kooperovat s dětmi i s učitelkami. Všímat si, co si druhý přeje či potřebuje (dělit se o hračky, pomůcky, počkat, vystřídat se).
Dítě a společnost	Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se).	Dodržovat společně dohodnutá a pochopená pravidla. Projevovat ohleduplnost a zdvořilost ke svým kamarádům i dospělým.
Dítě a svět	Osvojení elementárních poznatků o světě, seznamování s přírodními ději a jevy.	Zajímat se, co se v okolí děje, všímat si dění změn ve svém okolí. Všímat si nepořádku a škod, dbát o pořádek a čistotu.

Tabulka 4 Cíle a výstupy, říjen

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: střídat chůzi a běh, měnit rychlost, plazení vpřed volně v prostoru, poskoky vpřed, vzad, stranou.

Manipulace s míčem: koulení (pravá, levá), obouruč volně v prostoru, jemná manipulace dolními končetinami (chodidla, prsty).

Cvičení se švihadly, šátky, kaštany, (Ottomanská, 2019).

Pohybové hry

Na kozu a zahradníka (Mazal, 1994)

Děti utvoří kruh (zahradu). Uvnitř je dítě – koza, označíme čepičkou kozy, vně je dítě – zahradník, má klobouk. Zahradník se ptá: „*Čí je ta koza?*“ Koza řekne své jméno (*Honzíkova*). Zahradník: „*Ona mi tam okusuje zeli. Jedeš, ty kozo ven!*“ Koza vyběhne a zahradník ji honí.

Na ježka (Konvalinová, 2014)

Děti utvoří kruh, uprostřed je jedno dítě – ježek, označíme čepičkou. Děti chodí po kruhu v rytmu říkanky. Po skončení říkanky se ježek probudí a honí děti. Koho chytí, ten se stane ježkem a hra se opakuje.

Tiše, děti, ježek spí,

ať ho nikdo nevzbudí.

Já mám doma ovci,

můžu tleskat, jak chci.

Já mám doma berana,

můžu dupat do rána.

Ježku, vstávej!

Dračí ocasy (upraveno dle Volfová, 2019)

Děti mají vzadu za kalhotami zasunutý konec stuhy (ocas). Jedno dítě ocas nemá, honí ostatní děti a snaží se někomu ocas sebrat. Když se mu to podaří, zasune si stuhu za kalhoty a honičem se stane dítě bez stuhy. Děti nebrání svůj ocas držení rukou nebo opřením o stěnu.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Spojíme palce a střídavě na ně klademe ostatní prsty – vytvoříme žebřík. „*Lezu, lezu po žebříčku, spočinu si na chvíličku. Až nahoru vyšplhám, jablíčka si natrhám.*“

Grafomotorické cvičení: svislá rovná čára – odshora dolů, zpočátku spojujeme obrázky, výrazné body – např. spojování stejných zvířat, mláďat a matky, jablka (hrušky) a košíku, postupně zmenšovat velikost (např. plot).

Dechové cvičení: vítr češe hrušky – zmuchláme kousičky žlutého papíru (= hrušky), položíme je na obrázek stromu a odfoukneme je (Kotová, 2019).

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Vyprávění podle obrazového materiálu, rozhovory o podzimu volně žijících zvířatech, o lese.

Hry se slovy zaměřené na tvoření protikladů s pomocí obrázků (např. Hubníková, 2021).

Hry s plastovým ovocem a zeleninou, lesními zvířaty, hříbky a stromečky - třídění, přiřazování, uspořádání, porovnávání, odhad, počítání po jedné.

Skládání obrázků z několika částí, vkládání tvarů do shodných otvorů.

Poznávání zvuků z domácnosti, přírody, ulice, hledání ozvučené věci (např. budíku).

Poznávání ovoce, zeleniny všemi smysly.

Natlouklo si (Černík, 2014)

Spadlo jablko do trávy

a bouchlo se do hlavy.

Chvilinku se koulelo,

velmi ho to bolelo.

Brambor (Přikrylová, 2002)

Já jsem brambor šišatý,

bláto mám až na paty.

Kutálím se po poli,

v zádech mě vždy zabolí.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Námětová hra na obchod se zaměřením na upevnění tzv. kouzelných slovíček.

Hra Komu dám jablko

Děti sedí v kruhu, učitelka drží v ruce plastové jablíčko a začíná hru. „Já dám jablko Martínkovi, protože podal Janičce kapesník, když plakala.“ Jmenované dítě (Martínek) si vezme jablko a řekne, komu ho dá a proč. Postupně se vystřídají všechny děti.

Hra Potěš a rozesměj smutnou mrkev (Sloupová, 2011)

Vybrané dítě představuje smutnou mrkev. Jiné dítě se ho pokusí potěšit. Nejprve ho pohladí a obejmě. Pak se ho snaží rozesmát. Může se pitvořit, chechtat se atd. Děti se v obou rolích vystřídají.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Sledování dramaturgie pohádky s maňásky – O řepě (text pohádky Bartoš in Veberová, 1984), Jak se zajíc, vrána a ježek rozdělili o jablko (text pohádky Sutějev, 1994).

Vlastní dramaturgie vybrané pohádky.

Poslech pohádek Jak mrkev hledala svoji barvu, Krtek a drak (Sloupová, 2011).

Písňe: Foukej, foukej, větříčku (Stojan, 1997), Medvědí trápení (Lišková, 2015), O veliké řepě (Grasserová, [pinterest.com](https://www.pinterest.com)).

Četba na pokračování, např. Ježeček Dupálek, Skřítkové z kamenné hůrky, Lumpíček a Rošťanda, Příhody ježečka Jehličky a zajíčka Hopsálka.

Výtvarné činnosti:

- Modelování z plastelíny – ovoce, zelenina
- Otisky půlených brambor potřených temperovou barvou na šablonu pytle, půlených jablek na šablonu sklenice (kompot), otisky korkovou zátkou – hroznové víno
- Kresba tuší, kolorovaná vodovými barvami na téma pohádka O řepě, les
- Trhání barevného papíru na malé kousky, lepení na šablonu jablka, hrušky
- Papírový drak – stříhání, lepení, dokreslení detailů

DÍTĚ A SVĚT

Předčítání z knihy Houbové království.

Prohlížení knih o volně žijících zvířatech, přírodě, o lese.

Příprava jednoduchých ovocných a zeleninových pokrmů společně s dětmi.

Hra Mandaly (Jančaříková, 2010)

Děti nasbírají velké množství různých přírodnin (žaludy, kaštiny, kamínky, větvičky atd.). Poté je skládají do geometrických obrazců, který si buď samy načrtnou, nebo který jim připraví učitelka. Obrisy lze kreslit křídou na asfalt, klacíkem vyryt do písku nebo vyskládat z oblázků.

Podtéma: Moje tělo od hlavy až po paty

Období: listopad

Charakteristika: Zaměříme se na získání a upevnování znalostí jednotlivých částí těla a jejich funkcí. Vytváříme zdravé životní návyky a postoje. Seznámíme děti s nejběžnějšími nemocemi a jejich léčením, pravidly chování k nemocným lidem. Posilujeme zájem o svou bezpečnost, upozorňujeme na nebezpečí úrazu. Posilujeme dětskou zvědavost, zájem a radost z poznání. Rozvíjíme grafomotorické dovednosti, vedeme děti k výtvarnému vyjádření lidské figury.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Osvojení si poznatků o těle a o svém zdraví.	Pojmenovat viditelné části těla včetně některých dílčích částí.
	Vytváření zdravých životních návyků a postojů.	Znát základní zásady zdravého životního stylu.
	Rozvoj pohybových dovedností.	Pohybovat se bezpečně ve skupině dětí. Běhat, skákat, udržovat rovnováhu na jedné noze.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj kultivovaného projevu, schopnosti vyjádřit pocity a city.	Vyjádřit myšlenku, nápad, popsat situaci, událost.
	Rozvoj základních matematických představ.	Seřadit tři prvky podle velikosti. Rozumět a používat základní pojmy

		(krátký x dlouhý, úzký x široký).
	Rozvoj schopnosti orientace v čase, prostoru.	Rozlišit a používat základní prostorové pojmy (níže, výše). Přiřadit činnosti obvyklé pro ráno, poledne, večer.
	Poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě.	Samostatně splnit jednoduchý úkol, poradit si v běžné a opakující se situaci.
Dítě a ten druhý	Vytváření prosociálních postojů.	Vyhledávat kamaráda pro hru, domlouvat se, rozdělovat a měnit herní role. Porozumět běžným projevům emocí a nálad.
Dítě a společnost	Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte.	Reagovat na sociální kontakty druhých dětí otevřeně, zařazovat se mezi ně pomocí sociálně úspěšných strategií. Vyslechnout sdělení, střídat se v komunikaci.
Dítě a svět	Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.	Rozumět běžným okolnostem a dějům, jevům a situacím, s nimiž se běžně setkává. Znát, co je škodlivé a nebezpečné.
	Osvojení si dovedností k péči o okolí.	Zvládat drobné úklidové práce.

Tabulka 5 Cíle a výstupy, listopad

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh za učitelkou nebo dítětem, lezení ve vzporu dřepmo vzad, poskoky snožmo, střídnož.

Manipulace s míčem: koulení (pravá, levá), obouruč ve vymezeném prostoru, poskoky s menším měkkým míčem mezi kolena, kotníky.

Cvičení s dřevěnými, plastovými tyčemi, cihličkami, drátěnkami.

Pohybové hry

Na hrnec (Mazal, 1994)

Děti chodí po obvodu kruhu v rytmu říkanky. Jedno dítě – knedlík leží ve středu kruhu na břiše. Při posledním slově říkanky se ležící dítě postaví a začne honit ostatní děti. Koho chytí první, stává se knedlíkem.

Lékař řekl! (Špačková, 2015)

Děti stojí v kruhu, uprostřed kruhu stojí učitelka = lékař. Učitelka zadává dětem jednoduché povely, děti mění polohy těla podle pokynů (např. Sedněte si na zem a zvedněte obě ruce nad hlavu. Lehněte si na bok a zvedněte horní nohu). Děti v uvedené poloze vydrží do doby, než učitelka = lékař bouchne do bubínku. Děti postupně učitelku v roli lékaře vystřídají.

Vitamin honí Bacila (Sloupová, 2011)

Děti stojí v kruhu, drží se za ruce. Jedno z dětí je uvnitř kruhu (bacil) a říká: „*Já jsem Bacil, to se mám, nemoc v těle udělám!*“ Druhé dítě stojí mimo kruh (vitamin) a říká: „*Já, Vitamin, hodný pán, tělo do pořádku zase dám!*“ Nato začne Vitamin honit Bacila.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Prsty jedné ruky bubnujeme na podložku – prší.

Bubnuje déšť na střechu, kapky dělaj neplechu. Z lijáku se radují, skáčou si a tancují.

Grafomotorické cvičení: vodorovná čára zleva doprava – zpočátku spojujeme obrázky, výraznější body – např. části těla a oblečení, stejné oblečení, auto a garáž, postupně zmenšovat formát, velikost (např. poličky, žebřík, pružované triko...).

Dechové cvičení: foukání do papírových lístečků, foukání na větrník.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Společné diskuse, rozhovory (vyprávění zážitků na téma u lékaře, vyprávění podle obrazového materiálu – např. tematický obraz *Moje zdraví*).

Při práci se stavebnicemi, kostkami ve skupině shodných dílů můžeme vyhledávat jeden odlišný, který do skupiny nepatří.

Kimovy hry – záměrně si zapamatovat viděné předměty.

Hry se slovy zaměřené na tvoření zdobnělin.

Poznávání zvuků z okolí, zvuků hudebních nástrojů.

Hry s předměty (z dětského lékařského kufříku), obrázky oděvů, potravin, hygienických potřeb – poznávání, pojmenování, třídění podle určitého kritéria, porovnávání, počítání.

Básničky

Tanec (Černá, 2014)

Tancovat je zábava,

doleva i doprava.

Zatleskáme, poskočíme,

dokola se zatočíme.

Tělo (Vévodová, 2012)

To jsou uši, to jsou oči,

za kytičkami se točí.

To je pusa, to je nos,

kdo to neví, ten je kos.

To jsou ruce, to jsou nožky,

zadupeme do podložky.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Námětová hra na lékaře, na domácnost.

Rozhovor a povídání u tematického obrazu Jak se cítíme.

Poznávání kamaráda hmatem, podle hlasu.

Hra Hledá se kamarád

Děti sedí v kruhu, paní učitelka začne hru slovy např. „Hledá se kamarád, který má krátké hnědé vlasy a modré triko.“ Děti dle popisu poznávají kamaráda. Poté mohou samy popisovat některé z dětí, ostatní hádají.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Poslech příběhů z knih Děti a zdraví, Jak Bacit bacila.

Sledování dramatizace s maňásky Krtek léčí zajíce (Sloupová, 2011), Pepíček se bojí paní doktorky (Přikrylová, 2002)

Písně: Chřipka (pinterest.com) na melodii z písně Já do lesa nepojedu.

My se chřipky nebojíme, nemáme z ní vůbec strach. Vitamíny všechny sníme, pak se chřipce můžem smát. Poprosíme maminku, ať udělá horký čaj. Zalezeme pod peřinku, budem spinkat, haja jaj.

Pomoc (Havlíčková, Eichlerová, 2017), U zubaře (Horová, 2013).

Četba na pokračování, např. A pak se to stalo, Alenka lékařka, Flandil u doktora.

Výtvarné činnosti:

- Kresba tuší, kolorovaná vodovými barvami na téma „to jsem já“
- Malba vodovými nebo temperovými barvami na téma „jak se cítím“
- Kresba na šablonu hrníčku zmizíkem do inkoustového podkladu
- Modelování postavy z plastelíny
- Stříhání, lepení – sanitka

DÍTĚ A SVĚT

Prohlížení dětských knih a encyklopedií o lidském těle, práce s knihou Lidské tělo a Albi tužkou.

Hra Co se smí a co ne (téma bezpečnost) – třídění obrázků do 2 skupin, povídání nad obrázky.

Poslech příběhu Čistý vzduch (Přikrylová, 2012), hledání odpovědí na otázky.

Hra Víme co jíme (Jančaříková, 2010)

Učitelka si předem připraví kartičky s názornými obrázky základních surovin. Po obědě si vyhradíme chvíli na hledání surovin, ze kterých byl oběd připraven. Učíme děti upřednostňovat zdravé suroviny, pestrý jídelníček.

Podtéma: Vánoce jsou za dveřmi

Období: prosinec

Charakteristika: Vytváříme společně s dětmi pohodové, vkusné a estetické prostředí pro prožití doby adventní i vánoční. Čteme vánoční pohádky a příběhy, posloucháme a zpíváme koledy. Děti se seznámí s některými vánočními zvyky a tradicemi. Upevňujeme citové vztahy

k rodině a okolí, vedeme děti ke spolupráci a vzájemné pomoci. Nabízíme dětem výtvarné, pracovní i hudební činnosti, které souvisejí s tematikou Mikuláše, Vánoc.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj a užívání všech smyslů.	Poznat, které části patří k sobě Odhadnout směr, odkud zvuk vychází.
	Zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky.	Zvládat různé druhy lezení, nižší překážky. Kreslit, malovat, modelovat, stříhat a lepit.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu.	Vyjádřit svoje pocity, prožitky. Dodržovat pravidla konverzace (vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, naslouchat).
	Rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.	Vyjadřovat fantazijní představy. Využívat tvůrčí a výtvarné techniky k výzdobě prostředí.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy (nízký x vysoký, prázdný x plný). Poznat, co do skupiny nepatří.
	Rozvoj schopnosti orientace v čase, prostoru.	Rozlišit a používat základní prostorové pojmy (před, za, nad, pod, vedle, mezi). Seřadit obrázky podle posloupnosti děje, jmenovat, co se stalo nejdříve, později, naposled.
Dítě a ten druhý	Rozvoj kooperativních dovedností.	Spolupracovat při hrách a aktivitách. Dodržovat pravidla konverzace (vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, naslouchat).
Dítě a společnost	Rozvoj kulturně estetických dovedností výtvarných, hudebních, produktivních i receptivních.	Zacházet správně s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji. Soustředěně poslouchat pohádku, hudební skladbu, divadelní hru.
Dítě a svět	Rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám.	Zvládat jednoduché praktické situace, které se doma i v MŠ opakují. Ctít oslavy narozenin, svátků, slavností.

Tabulka 6 Cíle a výstupy, prosinec

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh mezi překážkami, lezení ve vzporu dřepmo okolo překážek, poskoky po jedné noze na místě.

Manipulace s míčem: koulení (pravá, levá), obouruč na cíl, vedení míče při chůzi vpřed volně v prostoru.

Cvičení se šátky, stuhami, plyšovými zvířaty, plastovými nebo dřevěnými kostkami.

Pohybové hry

Čertovská honička (Svobodová, 2012)

Dítě – čert honí ostatní děti, koho se dotkne, ten strachy zkamení. Zachránit ho může dítě – anděl, které ho pohladí.

Stromeček x dáreček

Děti volně běží v prostoru herny. Učitelka postupně ukazuje obrázek stromu nebo dárku. Úkolem dětí je správně zareagovat – dárek = dřep, strom = stoj, ruce upažit.

Na brblavého čerta (Sloupová, 2011)

Jedno dítě leží v klubičku na koberci, má zavřené oči a brblá, je to spící čert. Děti chodí kolem, nejprve jen šeptají říkadlo: „*Leží čertík brblavý, pozor, ať se nevzbudí.*“ Postupně se intenzita hlasu zvyšuje. Když je síla hlasu největší, brblavý čert se vzbudí a honí děti. Kdo je chycen, stává sám brblavým čertem. Hra končí, když jsou všechny děti čerty.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Ruce zaťaté v pěst, svíráme a rozevíváme dlaně.

Bliky, bliky, blikáme, světlo ve tmě děláme. Když vůbec nic nevidíš, blikni, a tak rozsvítíš.

Grafomotorické cvičení: kombinace svislých a vodorovných čar – postupně zmenšovat velikost (např. klec, dárky).

Dechové cvičení: hraní s dechem – procvičování pomalého nádechu a výdechu, foukání do vlněných černých provázků (čertí chlupy), foukání do papírových hvězdiček.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Hry na rozvoj zrakového vnímání – vyhledávání stejných dvojic, skládání mozaiky podle předlohy.

Hry se slovy zaměřené na stupňování přídavných jmen (malý, menší, nejmenší).

Rozkládání slov na slabiky, vytleskávání, postupné označení počtu slabik ve slově.

Třídění prvků, vyhledávání objektů, které patří do souboru (hračky, dopravní prostředky, oblečení, ovoce, zelenina, nábytek...). Jednotlivé soubory dále třídít.

Řazení tří prvků podle velikosti, výšky, délky, množství.

Básničky

Anděl (Konvalinová, 2014)

Andílek si nebem letí,

pozoruje hodné děti.

Kohopak to vidí z nebe?

Vidí mě a vidí tebe.

Po oblacích poskakuje,

stříbro kolem rozhazuje.

Vánoční dárek (Černík, Lada, 2012)

Nakreslil jsem stromeček,

pod stromeček dáreček.

Kdo má nejvíc kuráže,

ten balíček rozváže.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Jak se hledali andělé a čerti (Sloupová, 2011)

Děti si najdou po třídě schované obrázky anděla nebo čerta. Nikomu je neukazují. Učitelka pustí hudbu, děti chodí po třídě, tváří se neutrálně. Jakmile učitelka hudbu vypne, děti se stále procházejí, ale změní výraz obličeje. Andělé se usmívají a čerti mračí. Andělé se chytanou za ruce a utvoří skupinu, čerti také.

Koho odnesl čert? (Svobodová, 2012)

Děti si zakryjí oči, učitelka jedno dítě přikryje látkou (prostěradlem). Děti poté hádají, koho odnesl čert.

Na popleteného čerta (Kupcová, 2016)

Jeden čert žádá druhého, např. podrbej mě na zádech, na uchu, na tlapce. Druhý čert je popleta, drbe ho někde jinde (místo na uchu třeba na tlapce). První čert se zlobí: To není ucho, to je tlapka!“

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Poslech pohádek a příběhů, např. Čert a Káča (Jechová, 2015), Mikulášská nadílka (Horová, 2016), Pohádka tety krávy (Svobodová, 2012), Která zvířátka hlídala Ježíška? (Voščeková, 2018).

Seznámení s některými zvyky a tradicemi: sv. Barbora - pozorování uříznuté větvičky třešně, sv. Lucie – hra na Lucinky, děti v bílém oblečení projdou třídu, hledají, jestli nemáme nepořádek, zavěšení jmelí, pouštění lodiček, krájení jablíček, házení střevícem (papuči).

Písně: Čert (Pluhařová), Mikuláš ztratil plášť, Štědrej večer nastal (Lišková, 2015).

Četba na pokračování např. Neplechy čerta Zbrklíka, Pan a paní Skřítečkovi, Vánoční pohádky.

Výtvarné činnosti:

- Vánoční přání se stromečkem – stříhání zeleného papíru na proužky, lepení, dolepení hvězdiček, vloček z raznic.
- Čert – kresba uměleckými křídami nebo rudkou
- Zvoneček, baňka z papíru – kresba zmizíkem do inkoustového podkladu
- Vánoční kapr – tupování houbičkami namočenými v různých odstínech zelené na šablonu kapra, po zaschnutí dolepení šupin (kolečka vyražená raznicí)

DÍTĚ A SVĚT

Vycházky v okolí MŠ – sledování vánoční výzdoby, vánočního stromu na náměstí.

Rozhovory na téma jak se k sobě lidé chovají, umíme být na sebe hodní, proč by nikdo neměl být sám, proč nezapomínáme na zvířata o vánocích – hledání odpovědí na otázky.

Obrázek z přírody (Jančaříková, 2013)

Učitelka dá dětem kousek kartonu o velikosti obálky a na něj nalepí proužky oboustranné lepicí pásky. Děti si mohou vytvořit obrázek ze všeho, co v přírodě najdou. Karton je poměrně malý, děti jsou nuceny hledat malé předměty a vymýšlet kreativní řešení. Hotové obrázky učitelka vystaví.

Podtéma: Do školky přišla zima

Období: leden

Charakteristika: Sledujeme změny počasí, přírodu. Umožníme dětem vnímat tyto změny při pravidelných vycházkách, hovoříme o aktuálním počasí. Povídáme si o oblékání v zimě, zimních hrách a sportech, bezpečném chování. Využijeme příznivé podmínky při pobytu venku k oblíbeným sezónním činnostem a k posílení fyzické zdatnosti dětí. Pomáháme dětem orientovat se v čase, uvědomit si, jak jdou za sebou roční doby, měsíce a dny v týdnu.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti.	Pohybovat se koordinovaně a jistě. Být pohybově aktivní po delší dobu v řízené i spontánní aktivitě.
	Rozvoj jemné motoriky, grafomotoriky.	Držet správně tužku, tj. dvěma prsty, třetí podložený s uvolněným zápěstím. Napodobit základní geometrické znaky a tvary.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností.	Sledovat řečníka i obsah, dokázat zformulovat otázku, samostatně a smysluplně odpovědět na otázku.
	Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).	Slovně, výtvarně, technicky vyjádřit své jednoduché nápady, experimentovat.
	Rozvoj schopnosti orientace v prostoru a čase.	Rozlišit a používat základní prostorové pojmy (daleko x blízko, první x poslední). Rozlišovat pojmy nejdříve, před tím, nyní, potom.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy (stejně, méně x více). Rozpoznat geometrické tvary – kruh, čtverec, trojúhelník.

Dítě a ten druhý	Osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem.	Chápat a respektovat názory jiného dítěte, domlouvat se. Bránit se projevům násilí jiného dítěte.
Dítě a společnost	Vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.	Rozlišovat společensky nežádoucí chování, vnímat, co je lež, ubližování, agresivita, vulgarismy.
Dítě a svět	Pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.	Všímat si dění změn ve svém okolí, proměny komentovat.

Tabulka 7 Cíle a výstupy, leden

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh s překračováním různě vysokých překážek, lezení ve vzporu dřepmo pod překážkami, poskoky po jedné noze vpřed.

Manipulace s míčem: koulení (pravá, levá), obouruč ve dvojicích v různých polohách, vedení míče při chůzi vpřed ve vymezeném prostoru.

Cvičení s listy papíru A4, obručkami, papírovými vločkami, papírovými koulemi (Ottomanská, 2019).

Pohybové hry

Koulovačka ve dvou družstvech (Ottomanská, 2019)

Učitelka děti rozdělí do dvou družstev, třídu pomocí lana rozdělí na polovinu, každé družstvo má svoji polovinu (svůj domeček). Na znamení začnou děti odhazovat koule ze svého území do druhého domečku. Na smluvený signál (píšťalka) se házení zastaví. Všechny koule, které jsou na území každého domečku, se spočítají. Vyhrává družstvo, které má méně koulí.

Na krále (Mazal, 1994)

Děti utvoří kruh, v jeho středu sedí na židli dítě – král. Má na hlavě papírovou korunu a předstírá, že spí. Děti v kruhu říkají říkanku, během které učitelka vybere jedno z dětí. Určené dítě na poslední slovo říkanky vezme králi korunu z hlavy a obíhá kruh. Král se

probudí a snaží se dítě chytit. To se zachrání, když si po oběhnutí kruhu sedne na uvolněnou židli a stává se králem.

Na Mrazíka (Svobodová, 2012)

Jedno dítě je Mrazík, má hůlku mrazilku (nejbezpečnější je z papíru). Koho se s ní dotkne, ten v okamžiku zmrzne. Vysvobodit ho může dítě sluníčko svým teplým paprskem. Nejprve vysvobozujeme všechny děti najednou, po zvládnutí základních pravidel dítě – sluníčko vysvobozuje v průběhu honičky.

Prstové cvičení (Ptáčková, 2014). Prsty svírají pravý až tupý úhel, dlaně by měly být vodorovné.

Dám domečku pěknou stříšku, tomu dobře rozumím. Jenom pejsek se moc diví: Tak tohle já neumím!

Grafomotorické cvičení: Kruhy vlevo, kruhy vpravo – zpočátku velký formát, větší tvar, popř. pomocná dráha ve tvaru kruhu. Postupně zmenšovat velikost, formát papíru. Např. pelíšky pro zvířátka, sněhové koule, sněhulák, mističky pro ptáčky atd.

Dechové cvičení: rozvíjíme dechový proud, dítě fouká do vloček z papíru.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Povídání si o tom, na co máme běžné věci, které nás obklopují. Poznávání a pojmenování vlastností předmětů.

Loto – dítě vyhledává a přikládá obrázky na šablonu. Skládání puzzle z několika částí, skládání obrázků ze 4 kostek.

Hra s plastovými, dřevěnými figurkami na obchod – fronta, řazení (pojmy první, poslední).

Vyhledávání činností na obrázcích obvyklých pro ráno, poledne, večer. Řazení obrázků podle časové posloupnosti, pojmenovávání, co se stalo nejprve, před tím, nyní, potom.

Poznávání známých písní podle melodie. Rozlišování slov s vizuálním podnětem – změna hlásky (např. bota – nota, kos – koš).

Básničky

To je zima (Balcárková a kol., 2011)

To je zima, to to zebe,
když padají vločky z nebe.
Obléknem si rukavice,
bundy, šály i čepice,
vyjdem mezi paneláky,
budem stavět sněhuláky.

Sypu zrní (Košťálová, 2018)

Sypu zrní pro pět ptáčků,
ať si dají do zobáčku.
Sypu zrní na dvorku
I pro malou sýkorku.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Ptáčku, jak zpíváš? (Svobodová, 2012)

Děti sedí v kruhu se zavřenýma a dlaněmi přikrytýma očima. Učitelka jedno z nich pohladí, to se po chvíli ozve „ptačím“ zpěvem. Ostatní hádají, kdo z dětí byl ptáčkem.

Hledači pokladů (Sloupová, 2011)

Děti se rozdělí do dvojic, každá dvojice si sedne do prostoru třídy. Učitelka předá dvojicím tajný list – papír, na kterém jsou nakresleni sněhuláci (např. dva červení a tři modří). Každá dvojice má jiné. Na povel učitelky: „Hledači pokladů, hledejte!“ Začnou děti hledat v prostoru třídy sněhuláky, které mají nakresleny na tajném listu.

Holena a Maruška

Učitelka připraví na koberec větší počet obrázků jablek, fialek a jahod. Děti sedí v kruhu, jedno dítě – Holena říká vybranému kamarádovi – Marušce, co má přinést, např. Prosím, přines mi 3 jahody. Dítě – Maruška splní úkol, dítě – Holena poděkuje. Postupně se vystřídají všechny děti.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Sledování dramatisace vybraných pohádek – O dvanácti měsíčkách (text pohádky Jechová, 2014), Rukavička (text pohádky <https://www.fler.cz/blog/rukavicka-textilni-pohadka-2445>).

Seznámení s příběhem o třech králich (Špačková a kol., 2018).

Poslech pohádek a příběhů např. Jak si sněhuláci hráli (Štanclová, 2016), První bruslení (Adamovská, 2014), Ptáčci v zimě (Hurdová, 2013).

Písně: Na lyže (Kružíková), Huboval vrabčák na zimu (www.pinterest.com), Zimní (Černá, Hrdličková, 2018).

Četba na pokračování např. Kubíkův kouzelný kalendář, Polární pohádka, Tik, Ťak, Ťuk: pohádky o třech tučňácích, Vodník Brčálník a zimní radovánky.

Výtvarné činnosti:

- Sněhulák – stříhání kruhů z bílého papíru, lepení na barevný výkres, dokreslení detailů
- Rukavice, čepice – malování vodovými, anilinovými barvami na předkreslenou šablonu, stříhání
- Modelování z plastelíny – sněhulák
- Kresba fixy, pastelkami nebo voskovkami na motivy pohádek (O dvanácti měsíčkách, Rukavička)

DÍTĚ A SVĚT

Zamrzlá zvířátka

Učitelka si předem připraví drobná gumová zvířátka do formiček na led, zalije vodou a nechá zmrznout. Každé dítě dostane 1 ledovou kostičku se zvířátkem. Hádá, co je v ledu ukryté, sleduje, tání kostičky ledu.

Čistota sněhu (Andresková, 2018)

Během procházky nabere do kelímků vzorky sněhu z různých lokalit (u silnice, na zahradě). Jednotlivé vzorky i množství sněhu v kelímku si označíme. Necháme sníh rozpustit a přes piják nebo filtrační papír necháme překapat vodu z něj. Po uschnutí uvidíme na pijáku nečistoty, porovnáváme jejich množství z různých lokalit.

Pozorování ptáků – vycházka do klidných míst se stromy a křovinami. Děti sledují např. vzhled ptáků, let ptáků, pohyb ve větvích, poslouchají zpěv ptáků.

Prohlížení knih o ptácích, porovnávání postřehů z pozorování s informacemi v knize.

Podtéma: Cesta do pohádky

Období: únor

Charakteristika: Vytváříme pozitivní vztah dětí ke knihám, upevňujeme správné zacházení s knihou. Využijeme známých klasických pohádek, příběhů a večerníčků k rozvoji vyjadřovacích schopností. Rozvíjíme dramatické dovednosti, podporujeme hry s maňásky a loutkami v průběhu volných her dětí. Postupně prodlužujeme dobu, kdy je dítě schopno soustředěně naslouchat a následně odpovídat na otázky související s textem. Vedeme děti k popisu děje na obrázcích souvisejících s tématem, k vytváření vlastních ilustrací na toto téma.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky.	Běhat, skákat, zvládat různé druhy lezení. Přizpůsobit či provést jednoduchý pohyb podle vzoru či pokynů.
	Rozvoj zrakového, sluchového vnímání.	Rozlišit stejnou barvu, tvar. Poznat děti podle hlasu.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální.	Sledovat a zachytit hlavní myšlenku příběhu, pohádky, s pomocí obrázků příběh převyprávět.
	Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení.	Projevovat zájem o poznávání písmen, číslic, prohlížet si knihy. Zapamatovat si několik různých podnětů (pokynů, předmětů).
	Rozvoj schopnosti orientace v prostoru a čase.	Rozlišit a používat základní prostorové pojmy (uprostřed, prostřední, předposlední). Orientovat se v časových údajích v rámci dne.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy (menší x větší, kratší x delší, nižší x vyšší). Třídit předměty dle jednoho kritéria.
Dítě a ten druhý	Rozvoj kooperativních dovedností. Vytváření prosociálních postojů.	Komunikovat s dospělým vhodným způsobem. Aktivně komunikovat s druhými dětmi bez vážnějších problémů.
Dítě a společnost	Seznamování se světem lidí,	Orientovat se v rolích a pravidlech

	kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž žije.	různých společenských skupin (rodina, třída, MŠ) Vyjádřit a zhodnotit prožitky.
Dítě a svět	Seznamování s prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.	Vyznat se v blízkém okolí MŠ. Zajímat se, co se v okolí děje.

Tabulka 8 Cíle a výstupy, únor

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh s reakcí na signál (změna směru i rychlosti), lezení ve vzporu dřepmo přes překážky, plazení vpřed okolo překážek, poskoky při chůzi a běhu.

Manipulace s míčem: podávání v zástupu, řadě, kruhu, kop vnitřní stranou nohy (pravá, levá).

Cvičení s overbally, pěnovými míčky, stuhami (Volfová, 2019), s maňásky.

Pohybové hry

Maškaro, vstávej! (Pilařová, 2012)

Děti sedí v kruhu, jedno dítě chodí okolo v rytmu jednoduchého říkadla: „*Já se chystám do bálu, vzbudím jednu maškaru.*“ Poté dítě chodící okolo polechtá někomu záda se slovy: „*Maškaro, vstávej!*“. Dotyčný vyskočí a honí budiče okolo kruhu, Ten se může zachránit usednutím na volné místo. Děti se postupně vystřídají.

Na lišku a zajíce (Volfová, 2019)

Na zemi je položené lano do kruhu, znázorňuje úkryt. Děti představují zajíce, učitelka lišku (drží maňásku lišku). Děti běhají volně v prostoru. Na zavolání „Pozor liška“ vběhnou do položeného lana, zůstanou bez pohybu, nesmí znovu lano přešlápnout. Když učitelka nevidí žádný pohyb, odbíhá. Hra se opakuje. Učitelka může postupně zmenšovat kruh z lana.

Na obra a Palečka (Mazal, 1994)

Děti utvoří kruh, krátkou motivací učitelka připomene pohádku Obr a Paleček. Obr se na Palečka zlobí, chce ho chytit. Pohádkové bytosti představují míče. Děti si po obvodu kruhu

podávají malý míč a rychle za ním velký míč. Velký míč – obr by měl dohonit malý míč – Palečka.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Ukazovák a prostředník imitují chůzi nohou.

Nožky jdou, nožky jdou, pěkně jedna za druhou. Nožky jdou, nožky jdou, pozor ať to nespletou.

Grafomotorické cvičení: Dolní oblouk – zleva doprava. Zpočátku můžeme pomoci dráhou, dítě kreslí oblouk ve vyznačených liniích, čáru v každé dráze několikrát opakuje. Postupně zmenšujeme velikost. Např. houpačka, zvon, hodiny, úsměv, mističky atd.

Dechové cvičení: procvičování pomalého a přerušovaného výdechu, rozvíjíme dechový proud - dítě fouká do frkačky, do bublifuku.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Hry se slovy na chápání a tvoření již obtížnějších antonym (*řekni opak*).

Vyhledávání činností na obrázcích obvyklých pro ráno, poledne, večer, dopoledne, odpoledne. Povídání si o tom, co děláme v jednotlivých částech dne.

Vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo shlédlo (Večerníček, pohádka).

Vyprávění příběhů, pohádek podle časové posloupnosti s pomocí ilustrací.

Poznávání počtu slov ve větě (za každé slovo dá dítě před sebe knoflík), hra „tleskni, uslyšíš-li dané slovo“.

Třídění a řazení prvků podle různých kritérií (malý, střední, velký, málo, méně, nejméně).

Básničky

Do pohádky (Suchá, 2010)

Kouzelnými vrátky,
pospěš s námi do pohádky.

Všichni už se na nás ptají.

Tak už pojď – ať nečekají!

Brzy bude velký bál (Horová, 2014)

Brzy bude velký bál, hurá je tu karneval.

Nafoukneme balónky, ozdobíme záclonky.

Schováme se za masku, jsem jak z hadích ocásků.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Námětové hry např. na knihovnu, knihkupectví, divadlo.

Medvědí drbání (Svobodová, 2010)

Učitelka se ptá dětí, zda ví, jak se drbou medvědi, poslouchá nápady dětí, přitakává. A dodá, že na zádech se podrbat neumí. Děti se promění v medvídky. Když se potkají dva medvědi, podají si packu, pozdraví se a pak se k sobě otočí zády a jeden o druhého si zádá hezky podrbou. Pak se rozloučí, zamávají si a jdou dál, až potkají dalšího medvídku.

Liška lichotí koblížkovi (Pilařová, 2012)

Děti sedí v kruhu, uprostřed je jedno dítě – koblížek. Ostatní děti jsou lišky. Kdo má nápad, čím koblížkovi polichotit, vstoupí do kruhu. Pohladí dítě – koblížka a řekne mu něco hezkého (např. Koblížku, ty se umíš tak krásně kutálet, zpívat atd.). Děti se postupně v roli koblížka vystřídají.

Hledání obrázků z pohádky

Děti utvoří dvojice a sednou si v prostoru na koberec. Učitelka doprostřed herny nachystá černobílé obrázky postav z pohádky (např. O koblížkovi – dědeček, babička, koblížek, zajíc, medvěd, vlk, liška), aby každá dvojice měla všechny postavy. Dvojice mají za úkol najít postavy. Pro obrázek jde vždy jen 1 dítě z dvojice a může vzít jen 1 obrázek. Když mají všechny postavy, sednou si ke stolečku, obrázky vybarví pastelkami a nalepí na výkres. Dvojice dětí se mezi sebou domluví, kdo bude co vybarvovat, lepit.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Sledování dramaturgie pohádek s maňásky, např. O koblížkovi, O třech medvědech, O Smolíčkovi (texty pohádek Jechová, 2014).

Vlastní dramaturgie vybrané pohádky.

Poslech veršovaných pohádek z knihy Dvakrát sedm pohádek.

Poslech příběhů Zvědavý Michal, Dárek pro Verunku (Přikrylová, 2012), Pohádková knížka (Braunová, 2012), Karnevalová maska (Konvalinová, 2014).

Písně: Masopustní rej (Kružíková, 2011), Písnička se zpívá (Lišková, 2015).

Knížka pohádková (Horová, 2013) na melodii z písně Holka modrooká.

Knížka pohádková, musí zůstat jako nová,

Knížka pohádková musí hezká být.

Ani talíř, ani štáva na knížku se nepokládá,

Knížka pohádková musí hezká být.

Čtení na pokračování např. Pohádkové přátelství, Jenseptej, Knížkový pejsek, Knihovnické pohádky.

Výtvarné činnosti:

- Záložka do knihy – stříhání, lepení, dokreslení detailů
- Kresba pohádkové postavy – tuš, kolorovaná vodovými barvami
- Masky, škraboška z papíru – stříhání, trhání barevného papíru, lepení
- Výroba společné „třídní knížky“ – kresba pastelkami, voskovkami, fixy, napodobování písma, každé dítě vyrobí 1- 3 stránky dle zájmu.

DÍTĚ A SVĚT

Výstava a předčítání oblíbených knih, které si děti přinesou z domu.

Návštěva městské knihovny.

Povídání, hledání odpovědí na otázky, např. Víme, z čeho se kniha vyrábí? Proč ukládáme starý papír odděleně od ostatního odpadu – třídění papíru v MŠ.

Vyrábíme kostky z ledu

Učitelka s dětmi na zahradě naplní formy na ledové kostky vodou a nechají je na vhodném místě. Po nějaké době se na ně jdou podívat, pozorují proměny vody v led. Ledové kostky vezmou do třídy a pozorují proměnu ledu ve vodu.

Podtéma: Poznáváme zvířata

Období: březen

Charakteristika: Rozvíjíme u dětí vnímání přírody jako neoddělitelné součásti našeho života. Sledujeme změny v přírodě začátkem jara. Děti získávají a upevňují poznatky o životě zvířat. Utváříme povědomí o rozdělení zvířat na domácí, lesní, exotické. Upevňujeme poznání o významu ochrany volně žijících zvířat. Hovoříme o péči, kterou věnujeme zvířatům žijícím s člověkem. Čteme pohádky o zvířatech, se zvířecím hrdinou, zpíváme písně o zvířatech.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.	Udržovat pořádek, zvládat jednoduché úklidové práce.
	Zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky, grafomotoriky.	Napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary, popř. písmena.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních.	Dodržovat pravidla konverzace a společenského kontaktu – řečovou kázeň.
	Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání.	Reagovat na slovní označení barvy, tvaru. Zopakovat slovo, větu. Určit předmět podle hmatu. Hledat podobnosti ve tvaru předmětu.
	Rozvoj schopnosti sebeovládání.	Reagovat přiměřeně dané situaci.
	Rozvoj paměti a pozornosti.	Udržet pozornost i při méně atraktivních činnostech. Dokončit hru i rozdělanou činnost.
Dítě a ten druhý	Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností, schopnosti spolupráce.	Spolupracovat při hrách a aktivitách nejrůznějšího zaměření, být partnerem.
Dítě a společnost	Vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevat.	Dodržovat pravidla her, hrát spravedlivě. Projevovat ohleduplnost a zdvořilost ke svým kamarádům i dospělým.
Dítě a svět	Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.	Mít poznatky o přírodě živé i neživé.

Tabulka 9 Cíle a výstupy, březen

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze a běh se změnou délky a šířky kroku, lezení ve vzporu dřepmo na vyvýšené podložce, plazení vpřed pod překážkou, přeskakování malých překážek plynule za sebou.

Manipulace s míčem: hod spodem obouruč, jednoruč, kop vnitřní stranou nohy (pravá, levá) na cíl.

Cvičení s kelímky, stuhami, obručemi, kartonovými cihličkami, plyšovými zvířaty.

Pohybové hry

Medvěd jde (Špačková a kol., 2022)

Učitelka vybere jedno dítě medvěda, dá mu na hlavu textilní čepičku. Dítě medvěd stojí na kraji herny. Ostatní děti si stoupnou do obručí (domečků). Na signál (bubínek) se děti pohybují mezi domečky. Učitelka pohyb dětí usměřňuje rytmem hry na bubínek. Dítě medvěd vyčkává. V libovolnou chvíli dítě medvěd zabručí. To je signál pro děti, aby se ukryly do domečku. Medvěd se snaží být rychlejší a ukryje se do některého domečku. Medvědem se stává dítě, pro které nezůstane domeček.

Na kocoura a myš (Mazal, 1994)

Děti utvoří kruh a drží se za ruce. Jedno dítě je uvnitř kruhu, představuje myš, druhé vně kruhu, kocoura. Po odříkání říkanky myška vyběhne z kruhu a kocour ji honí.

Myšičko, myš, pojď ke mně blíž. Nepůjdu kocourku, nebo mě sníš.

Jak si zvířátka měnila domeček (Sloupová, 2011)

Děti si vezmou obruče, položí si je na zem v prostoru herny. Budou to jejich domečky. Na povel učitelky: *Zvířátka, vyměňte si domečky!* Děti vyběhají ze svého domečku a hledají si jiný, prázdný.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Prsty skrčíme v dlani, vztyčený je pouze ukazovák a prostředník. Vytvoříme siluetu hlavy zajíce.

Z trávy vidím čouhat uši, komu tyhle uši sluší? Je to zajíc ušáček, co má malý čumáček.

Grafomotorické cvičení: Horní oblouk – zleva doprava. Zpočátku můžeme pomoci dráhou, dítě kreslí oblouk ve vyznačených liniích, čáru v každé dráze několikrát opakuje. Postupně zmenšujeme velikost. Např. duha, házení míčem, let ptáka, skok veverky z větve na větev, krunýř želvy, deštník, kopec atd.

Dechové cvičení: Procvičování pomalého nádechu a pomalého výdechu přerušovaného dlaní nebo prsty.

Rozvíjíme dechový proud: kočičí fleky: nakreslíme si kočku, z hnědého, černého papíru vystříháme malé kousky (fleky). Dítě nasaje brčkem papírek, zadrží dech a papírek přenesse na tělo kočky (Kotová, 2019).

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Povídání o zvířatech (charakteristické znaky, kde žijí, jak se jmenují jejich mláďata, čím se živí).

Vyhledávání shod a rozdílů ve dvojicích obrázků.

Skládání tvaru z několika částí na předlohu (kruh, čtverec, trojúhelník).

Pozorování přírody – zvířat rostlin, pojmenování, co se stalo dříve, co později, můžeme přidávat roční období (*např. na jaře rozkvetl strom, později v létě na něm uzrálo ovoce*).

Hra „slyšet jako kočka“ – určíme zvuk myši, který probudí kočku, dítě položí hlavu na stůl, zvedne ji, jestliže mezi ostatními zvuky zaslechnou určený zvuk.

Množství upevňujeme v oboru do 6 – dítě počítá předměty (plastová, dřevěná zvířátka), vytváří skupiny s daným počtem prvků.

Básničky

Kočička (Černá, Hrdličková, 2018)

Kočička se protahuje,

na sluníčku opaluje.

Vstávej, vstávej, kočičko,

už zapadá sluníčko.

Proč pes štěká (Černík, 2014)

Pes pobíhá za plotem,

straší lidi štěkotem,

Ocasem se ohání,

líbí se mu štěkání.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Zvířátka se navštěvují (Sloupová, 2011)

Na koberci jsou nachystané větší obruče, domečky zvířátek. Obrázek, který je v obruči položen, určuje, komu domeček patří. Děti hledají po třídě malé obrázky zvířátek. Podle obrázku si sednou do příslušného domečku. Učitelka poté vyzve např. kočky, aby šly navštívit psy; králíky, aby navštívili ovečky atd. V domečku si všichni podají ruku, pozdraví se.

Maminka hledá své děťátko (Konvalinová, 2014)

Učitelka si připraví obrázky domácích zvířat (kráva/tele, slepice/kuře atd.). Kartičky „maminek“ jsou označeny puntíkem. Děti si postupně z pytlíku vylosují obrázek a nikomu ho neukazují. Děti, které mají kartičku s puntíkem, se postaví na opačnou stranu třídy než ti, kteří mají kartičku bez puntíku. Když jsou děti rozděleny na maminky a děťátka, začnou se hledat pouze pomocí svých řečí (bučení, štěkání, mňoukání...). Hra končí, až se všichni najdou.

Já jsem pejsek a umím tohle (Svobodová, 2012)

Děti stojí v kruhu, jedno z dětí si vybere zvířátko a předvede je. Předvádění doprovází slovy: Já jsem např. kočka a umím tohle (předvede lízání mlíčka). Ostatní děti řeknou: Ty jsi kočka a umíš tohle (předvedou to, co dělalo dítě).

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Sledování dramaturgie s maňásky – pohádka O koťátku, které zapomnělo mňoukat (text pohádky Janíčková in Veberová, 1984), O kohoutkovi a slepičce (text pohádky Jechová, 2014).

Vlastní dramaturgie vybrané pohádky.

Poslech čtených nebo vyprávěných pohádek a příběhů o zvířatech např. Jak krtek a skřivánek přivolali jaro, Jak krtek se zajícem budili ježka (M. Sloupová, 2011), Komu patří vajíčko, O zvířátkách a botách (Černík, 2014).

Písně: Kočka leze dolů (Kulhánková, 2011), Kuřátka a slepička (Pluhařová, 2015), Nepořádný krtek (Lišková, 2015).

Čtení na pokračování např. Bob a Bobek, Byla jednou koťata, Pohádky se zvířátky, Povídaní o pejskovi a kočičce.

Výtvarné činnosti:

- Kočka, pes – stříhání předkreslené šablony, trhání barevných papírů na malé kousky, lepení, dokreslení detailu tuší
- Kresba zvířat fixy, vybarvení pastelkami
- Slepička – nanášení temperové barvy korkem na předkreslenou šablonu
- Kuřátko – malování vidličkou a temperovými barvami, dolepení očí, zobáčku, dokreslení nohou

DÍTĚ A SVĚT

Návštěva Střední zemědělské školy, Biologické stanice – sledování, poznávání a pojmenování zvířat.

Vycházka v okolí MŠ – sledování psů (poznávání jakou má pes barvu, určení velikosti, zda je na vodítku, co dělá), volně žijících zvířat.

Prohlížení knih o zvířatech – hledání nových informací o zvířatech v knihách, encyklopediích, práce s knihou Svět zvířat a Albi tužkou.

Kognitivní činnosti – kladení otázek a hledání odpovědí např. Proč a jak se musíme starat o zvířata? Může být cizí pes nebezpečný? Kdo se stará o nemocná zvířata, jak se zvířata uzdraví, kdo je to zvěrolékař?

Poslech čtených příběhů např. Cesta do mateřské školy (Adamovská, 2004), O ztraceném pejskovi (Příkrylová, 2012), Když mazlíčci stůňou, Jak pejsek nevěděl, co se jí a co ne (Moravcová, 2010).

Podtéma: Veselé jaro

Období: duben

Charakteristika: Děti poznávají krásu a pestrobarevnost jarní přírody, seznámí se s některými jarními květinami, hmyzem. Objevují hudbu jako prostředek k příjemným prožitkům i k zajímavým činnostem. Vytváříme základní pěvecké dovednosti spojené s dýcháním při zpěvu. Vedeme děti k pojmenování základních hudebních nástrojů podle vzhledu i zvuku. Rozvíjíme tvořivost, fantazii a podporujeme vlastní nápady při výtvarných

činnostech. Děti se seznamují s různými výtvarnými technikami, s vlastnostmi výtvarného i grafického materiálu, s vlastnostmi barev.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj pohybových schopností.	Zvládat různé druhy lezení, nižší překážky. Házet a chytat míč, užívat různé náčiní, náradí.
	Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.	Zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s výtvarnými pomůckami. Zacházet správně s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.	Vyjádřit myšlenku, nápad, mínění, popsat situaci, událost, vyjádřit svoje pocity, prožitky.
	Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).	Experimentovat s materiály, barvami. Inspirovat se zvukem, hudbou k vlastní představě a jejímu vyjádření. Přicházet s vlastními nápady.
	Rozvoj základních matematických představ.	Rozumět a používat základní pojmy (méně, více, stejně při odlišné velikosti a uspořádání prvků). Třídít podle dvou kritérií.
Dítě a ten druhý	Podpora citlivého vnímání, schopnosti uvědomovat si a respektovat prožívání druhého.	Chovat se citlivě a ohleduplně, mít ohled na druhého, soucítit s ním, nabídnout pomoc.
Dítě a společnost	Rozvoj společenského i estetického vkusu.	Pozorně poslouchat a se zájmem sledovat uměleckou produkci.
Dítě a svět	Vytváření pozitivního vztahu k přírodě.	Být citlivý k přírodě, chránit přírodu v okolí.

Tabulka 10 Cíle a výstupy, duben

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze na vyvýšené podložce a nakloněné rovině, lezení ve vzporu dřepmo na nakloněné rovině, plazení vpřed na vyvýšené podložce, skoky po předmětech (stopy, destičky).

Manipulace s míčem: hod vrchem obouruč, jednoruč, koulení před sebe, doběhnutí a zastavení nohou.

Cvičení s pěnovými kytičkami, šátky, listy papíru, s padákem.

Pohybové hry

Podbíhaná (Ottomanská, 2019)

Děti stojí čelem k padáku a drží jej oběma rukama. Na znamení (vyvolání jedné barvy) si vymění místo podběhnutím pod padákem vždy děti, které drží danou barvu. Ostatní děti zvednou ruce i s padákem do vzpažení a chvíli je zde drží. Měnit místo lze i lezením nebo plazením po břiše.

Na barevné kohouty (Svobodová, 2012)

Jedno z dětí – kohout si vybere barevný šátek, přehodí si ho přes ramena, sedne si na židli a říká: „*Já mám žluté (modré, červené) peří.*“ Děti se ptají: „*Jakpak se ti v něm běží?*“ Kohout: „*Pročpak dělat drahoty, já v něm běžím jako ty!*“ Po posledním slovu vybíhá a honí. Koho chytí, stává se kohoutem a vybere si šátek (barvu peří).

Na věneček (Mazal, 1994)

Děti sedí v prostoru herny. Učitelka chodí mezi nimi a říká říkanku. Na slova „*Jaké jméno máš?*“ pohládí některé z dětí. To řekne libovolný název květiny. Na slova „*pojd' mezi nás*“ se přiřadí za učitelku. Hra končí, když jsou všechny děti zapojeny do věnečku.

Uvijíme věneček, ze všech našich kytiček. Přidáme si do věnečku kvítek, listek i větvičku. Jaké jméno máš? Pojd' ty mezi nás.

Prstové cvičení (Ptáčková, 2014). Každým prstem ruky postupně jednou ťukneme o stůl při volném držení dlaně - hra na klavír.

Poslouchejte, táto, mámo: chci se učit na piano. Nechte si to projít hlavou. Naučím se levou pravou.

Grafomotorické cvičení: Šikmé čáry vedené pomocí opěrných bodů ve střídavém směru. Možno spojovat dva shodné obrázky. V navození šikmé čáry v požadovaném směru můžeme pomoci nakreslením drah (např. skluzavek, déšť).

Dechové cvičení

Rozvíjíme dechový proud: motýlku, leť – na šňůrku pověsíme papírové motýlky, dítě do nich fouká, závody pavoučků z papíru – dítě musí dofoukat pavouka po zemi do cíle (Kotová, 2019).

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Hra Co k sobě patří (*např. hrnec – poklička, tužka... dítě doplní*), nejdříve s pomocí obrázků.

Pojmenování charakteristické vlastnosti (*např. jehla – špičatá, bonbon... dítě doplní*) s pomocí předmětů, obrázků.

Skládání skládanek z několika částí, práce s mozaikami (skládání podle předlohy).

Vyprávění příběhů, pohádek podle časové posloupnosti s pomocí ilustrací.

Poznávání zvuku hudebních nástrojů, počtu zvuků (za každý zvuk dá dítě před sebe knoflík).

Hledání slov s daným počtem slabik (obrázky s předměty, které dítě podle počtu slabik třídí, přiřazuje k danému počtu teček).

Třídění podle dvou kritérií (*např. žluté kruhy*).

Básničky

Kreslím si (Černík, 2014)

Namaluj mi, barvičko,

na papíru sluníčko.

Sluníčko ať svítí,

ať mi kvete kvítí!

Hudební nástroje (Vévodová, 2012)

Na housličky fidly fidly

malý Kubík takhle mydlí.

A na buben bum, bum, bum,

až se třese celý dům.

Na trumpetu tramtatá

tatínek si vyhrává.

K tátovi se přidáme,

písničku si zpíváme.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Na Škrholu (Svobodová, 2012)

Děti sedí v kruhu. Dítě – Škrhola má na hlavě klobouk, chodí okolo a říká: „*Chodím kolem sem a tam, na všechny se usmívám, pojd' si se mnou klidně hrát, chci ti něco udělat.*“ Zastaví se u dítěte a řekne např. „*Ahoj Honzíku, já tě pohladím.*“ Honzík odpoví buď „*to můžeš,*“ Škrhola ho pohladí, vymění si s ním klobouk a Honzík se stává Škrholou. Když řekne: „*Ne, to mi nedělej,*“ jde Škrhola dál a hledá, komu by co udělal. Nemusí dělat jen pěkné věci, ale může třeba říct: „*Já tě polechtám, já tě bouchnu atd.*“ Je na dětech, co se jim bude líbit a co ne. Mělo by platit, že to, co Škrhola nabízí, nesmí bolet.

Posílám klubičko (Konvalinová, 2014)

S dětmi posílá učitelka v kruhu míček (klubičko). Děti posílají míček se slovy: „Posílám klubičko... (jméno kamaráda), protože... (řekne, proč klubičko kamarádovi posílá).“

Čáry, máry, pod kočáry, at' je tady bonbon (Kupcová a kol., 2016)

Učitelka si připraví stejný počet bonbonů, jako je dětí. Jedno dítě se postaví před učitelku a říká: „*Čáry, máry, pod kočáry, at' je tady bonbon!*“ a ukáže na jednu z učitelčiných rukou. Učitelka má v ruce schovaný určitý počet bonbonů (0, 1, 2). Všechny děti se v hádání vystřídají a bonbony si nechají do konce hry. Učitelka pak řekne: „*Můžete si bonbony sníst, ale jen tehdy, když každé dítě bude mít jeden. To jsem zvědavá, jak to vyčarujete!*“ Děti by měly přijít na to, že je třeba se rozdělit, jinak o všechny bonbony přijdou všichni.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Poslech čtených nebo vyprávěných pohádek a příběhů, např. Bubínek, Nové pastelky, O laskavé ježibabě (Horová, 2017), O pasáčkovi a kouzelné písťaličce (Horáčková, Příkrylová), O neposlušném koštěti (K. Konvalinová, 2014).

Písňe: Čarodějnice (Kružíková, 2011), Malí muzikanti, Na jaře (Lišková, 2015)

Čtení na pokračování např. Čarodějnice Bordelína, Jak kouzlo do houslí vklouzlo, Kouzelné pastelky.

Výtvarné činnosti:

- Kytara – malování temperovými nebo vodovými barvami na předkreslenou šablonu kytary, stříhání.
- Xylofon – stříhání barevného papíru na proužky, lepení
- Čarodějnice – kresba uměleckými křídami
- Květina – otisk ruky natřené barvou, domalování stonku a listů barvami

DÍTĚ A SVĚT

Vlasatá hlavička (Konvalinová, 2014)

Potřebujeme polovinu skořápky od vajíčka, kterou naplníme hlínou. Do půlky skořápky dáme hlínu. Do hlíny zasejeme řeřichu nebo obilí, zaléváme. Na skořápku děti namalují obličej. Za pár dní jim semínka vyklíčí a vytvoří tak hlavičky vlásky.

Kouzlení (Kupcová a kol., 2016)

Vymyslíme a s dětmi provedeme jednoduché pokusy. Smícháme prášek do pečiva s teplou vodou, z hrnečku se hrne pěna. Mícháme různé barvy k sobě, sledujeme, jaká barva vznikne. Vodovými barvami namalovaný obrázek posypeme solí, části z něj zmizí.

Slavíme Mezinárodní den Země (22. 4.) – povídáme si o tom, co je a není ekologické, vyjasňujeme si význam slova. Mluvíme o důvodech, proč musíme chránit Zemi. Diskutujeme o tom, jak se sami můžeme chovat ekologicky – např. třídíme odpad. Ukážeme si místo s kontejnery pro tříděný odpad, místní zeleň.

Podtéma: Místo, kde jsem doma

Období: květen

Charakteristika: Posilujeme u dětí pocit sounáležitosti s nejbližším okolím a současně posilujeme vlastní identitu a roli v tomto společenství. Rozvíjíme komunikační dovednosti dětí prostřednictvím rozhovorů o rodině, domově. Vedeme děti k utváření dovednosti pojmenovat některé části bytového zařízení, k poznávání jejich účelu. Vedeme děti k orientaci ve městě, odpovídajícímu chování při vycházkách, zejména z bezpečnostních důvodů. Umožníme dětem prohlížet knihy, encyklopedie a vyhledávat obrázky a informace k tématu.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Zdokonalování pohybových dovedností lokomočních, nelokomočních a manipulačních.	Být pohybově aktivní po delší dobu v řízené i spontánní aktivitě. Doprovázet pohyb zpěvem.
	Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody.	Pečovat o osobní hygienu. Postarat se o své osobní věci, hračky a pomůcky.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj pasivní a aktivní slovní zásoby.	Mít přiměřeně bohatou slovní zásobu, dokázat osvojená slova aktivně uplatnit v řeči.
	Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení.	Rozlišit některé jednoduché obrazné symboly, piktogramy a značky, umět je používat.
	Získání schopnosti záměrně řídit své chování a ovlivňovat vlastní situaci.	Samostatně splnit jednoduchý úkol, poradit si v běžné a opakující se situaci.
Dítě a ten druhý	Rozvoj kooperativních dovedností.	Aktivně komunikovat s druhými dětmi, domlouvat se. Spolupracovat při hrách.
Dítě a společnost	Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, ve kterém dítě žije.	Pochopit funkci rodiny a jejich členů. Všímat si kulturních památek kolem sebe.
Dítě a svět	Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností.	Vyznat se v blízkém okolí MŠ. Mít poznatky o své zemi.

Tabulka 11 Cíle a výstupy, květen

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze po patách, špičkách, vnější a vnitřní straně chodidel, lezení na nářadí a náčiní, plazení vpřed na nakloněné rovině, skoky na malé trampolíně.

Manipulace s míčem: hod na cíl, kop vnitřní stranou nohy před sebe, doběhnutí a zastavení nohou.

Cvičení s obručemi, plastovými kroužky, se šátky, kostkami.

Pohybové hry

Na barevné domečky (Ottomanská, 2019)

Ve třídě jsou položeny obruče, každé dítě má svůj domeček. Dobře si zapamatuje barvu svého domečku. Učitelka určí barvu domečku, děti z této barvy mohou jít na výlet po třídě, pohybují se zadaným způsobem (během, lezením, poskoky snožmo atd.).

Na švadlenku (Špačková a kol., 2013)

Děti se volně pohybují po prostoru chůzí, jedno dítě představuje švadlenku. Společně říkáme: „Švadlenka šila, pěkné šaty ušila, jakou barvu mají?“ Dítě švadlenka doplní barvu (např. modrou, žlutou, červenou). Na tento pokyn děti hledají, zda se barva nachází na jejich oblečení či na oblečení druhých dětí. Oblečení dané barvy se dotknou.

Slaměný klobouk (Mazal, 1994)

Jedno z dětí má na hlavě slaměný klobouk, honí ostatní děti. Snaží se někomu klobouk položit na hlavu. Ten se pak stává honičem.

Prstové cvičení (Ptáčková, 2014). Napodobíme prsty solení

Kolik soli, ptá se táta. Špetku, říká máma. A co to je, špetka soli, ukáže nám sama.

Grafomotorické cvičení: Spirála – na velký papír nakreslíme velkou spirálu jako bludiště. Střed spirály můžeme předkreslit, dítě ho obtáhne a plynule pokračuje zvětšováním spirály. Např. hlemýžd'.

Dechové cvičení: Výbuch – dítě se nadechne nosem, nafoukne tváře, zadrží dech. Potom prudce vydechne, až se rty rozrazí. Rozvíjíme dechový proud, dítě fouká brčkem do kelímku s vodou.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Rozhovory na téma „u nás doma“, co dělají maminka a tatínek, prohlížení rodinných fotografií, které si děti přinesly z domu.

Vysvětlení významu pojmu (*např. co to je míč, hřeben...*).

Pojmenování toho, co dělá určitá profese.

Opakování určitých vzorů při řazení (např. při navlékání korálků).

Vyhledávání a tvoření rýmů, můžeme přiřazovat dvojice obrázků s předměty, které se rýmují.

Konkrétní operace s materiálem – třídění, odhad, porovnávání.

Řazení obrázků podle časové posloupnosti – pojmenovávání, co se stalo nejprve, před tím, nyní, potom.

Básničky

Domeček (Konvalinová, 2014)

Mám já krásný domeček,

vedle roste stromeček.

V domečku mám židličku

u malého stolečku.

Také okénko tam mám,

ven se z něho podívám.

Naše rodina (Černík, 2014)

Ze všeho mám nejraději,

když se táta s mámou smějí.

Mám je rád a oni mě,

patříme si vzájemně.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Máme tady někde? (Nádvorníková a kol., 2014)

Děti chodí nebo běhají volně v prostoru třídy nebo hřiště. Na zvukové znamení (např. píšťalka) se zastaví. Učitelka se ptá: „*Máme tady někde Marušku?*“ Děti na jmenovaného kamaráda ukáží a zavolají: „*Marušku rádi máme, tak ji teď zamáváme (zatleskáme, pohladíme).*“ Pak Maruše všechny děti zamávají (zatleskají, pohladí ji). Později může být vyvolávačem některé dítě. Aktivitu můžeme spojit se chováním ve vymezeném prostoru.

To mi dělej, to mi nedělej (Svobodová a kol., 2015)

Nejprve je vhodné dětem předvést, jak bychom mohli hru hrát. Např. Paní učitelka pohladí svou kolegyni po zádech a ta říká: „To je příjemné, to mi dělej.“ Poté do kolegyně strčí, ta se zamračí a povídá: „To je nepříjemné, to mi nedělej.“ A zatahá učitelku za ucho. Učitelka řekne: „Au, to bolí, to mi nedělej!“ Učitelka vysvětlí dětem, že je dobré se naučit říkat, co je nám příjemné a co ne. Vyzkoušíme hru ve dvojicích, necháme na dětech, kdo chce začít, postupně by se měli vystřídat všichni.

Židličkovaná (Svobodová, 2010)

Děti chodí v rytmu hudby okolo židlí. Až učitelka hudbu vypne, každé dítě si sedne na jednu židli, která je nejbližší. Hra má tři pravidla: nikoho to nesmí bolet, nikdo nesmí zůstat stát, žádná židle nesmí zůstat prázdná. V každém kole učitelka ubere jednu židli, nechá na dětech, jak situaci vyřeší, zda je napadne vzít kamaráda na klín.

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Sledování dramatisace pohádek O třech prasátkách, O neposlušných kůzlátkách (texty pohádek Jechová, 2014).

Poslech čtených nebo vyprávěných příběhů např. O domečku, který plakal (Přikrylová, 2012), Hasiči (Přikrylová, 2012), Prodavačka Kačka (Špačková a kol., 2013), Pro maminku (Horová, 2016).

Písně: Domeček (Kružiková), Písnička pro mámy a táty (Horáčková, 2006), Tady jsme se narodili (Černá in Přikrylová, 2018).

Čtení na pokračování např. Pohádky z pokojíčku, Táta za tři skleněny, Záchranářské pohádky.

Výtvarné činnosti:

- Moje rodina – kresba tuší, kolorovaná vodovými barvami
- Město – stříhání, lepení barevného papíru, dokreslení detailů
- Pečivo ze slaneého těsta – z 2 hrnků mouky, 1 hrnku soli a $\frac{3}{4}$ hrnku vody vypracujeme těsto. Děti tvoří rohlíky, koláčky, housky. Výrobky sušíme buď na vzduchu, nebo v troubě pomalu při nízké teplotě. (Špačková a kol., 2013)
- Šaty – nanášení temperové barvy houbičkou, korkem na předkreslenou šablonu šatů

DÍTĚ A SVĚT

Prohlížení a popis obrazového materiálu k tématu (např. obrázkové pomůcky Můj domov, Moje vlast, tematické obrazy Čím budu 1, 2, fotografie města).

Domečky pro skřítky (Jančaříková, 2013)

Nejvhodnějším prostorem je les (případně park). Na místě v lese, které je pro děti bezpečné a kde děti ví, kam až se mohou vydat, stavíme malé domečky z přírodnin, které v lese najdeme.

Pozorování květů (Jančaříková, 2013)

Venku na zahradě nebo na louce hledáme květy a pokoušíme se je najít v atlase květin. Všímáme si různých barev a tvarů.

Vycházka k významným místům v okolí MŠ – určená dvojice dětí nás vede k cíli, který si stanovíme společně s dětmi.

Podtéma: Pojedeme na výlet

Období: červen

Charakteristika: Děti získají a upevní znalosti o dopravních prostředcích, seznámí se s pravidly silničního provozu. Rozvíjíme povědomí o tom, jak a kde se dopravní prostředky pohybují a o rozdílech mezi osobní, hromadnou a nákladní dopravou. Seznamujeme děti s existencí různých národů a kultur, objevujeme informace na mapě a globusu. Vytváříme u dětí povědomí o koloběhu vody v přírodě, vnímání rozdílu mezi řekou, potokem a rybníkem. Objevujeme život sladkovodních i mořských živočichů.

Vzdělávací oblast	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj fyzické a psychické zdatnosti.	Pohybovat se bezpečně ve skupině dětí. Pohybovat se rytmicky, dodržet rytmus.
	Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu.	Znát a dodržovat základní pravidla chování na chodníku a na ulici. Vědět, jak se vyhnout nebezpečí.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj komunikativních schopností verbálních i neverbálních, kultivovaného projevu.	Vyjádřit myšlenku, nápad, mínění, popsat situaci, událost, vyjádřit svoje pocity, prožitky.
	Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání.	Rozlišit zvuky a známé melodie. Rozlišit tvary předmětů, barvy a

		vlastnosti objektů.
	Rozvoj paměti, pozornosti.	Zapamatovat si krátké říkanky, rozpočítadla a písničky, reprodukovat je. Pamatovat si postup řešení. Soustředěně poslouchat pohádku, hudební skladbu.
Dítě a ten druhý	Vytváření prosociálních postojů.	Domlouvat se, rozdělovat a měnit herní role. Vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluvit se na společném řešení.
Dítě a společnost	Vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.	Rozlišovat společensky nežádoucí chování, vnímat, co je lež, ubližování, lhostejnost.
Dítě a svět	Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách. Poznávání jiných kultur.	Mít poznatky o existenci jiných zemí, národů a kultur.

Tabulka 12 Cíle a výstupy, červen

Vzdělávací nabídka

DÍTĚ A JEHO TĚLO

Lokomoční pohybové dovednosti: chůze vzad jednoduchá, vylézání a slézání po žebřinách, žebříku (horolezeckých, provazových stěnách), přitahovat a sunout vpřed i vzad na lavičce, výskoky a seskoky na zvýšenou plochu a dolů, na měkkou podložku.

Manipulace s míčem: přihrávky ve dvojicích v různých polohách, přihrávky o stěnu, ve dvojicích se zpracováním.

Cvičení s overbally, obručemi, kroužky, stuhami.

Pohybové hry

Do vody, z vody (Konvalinová, 2014)

Učitelka vytvoří ze dvou natažených švihadel potok. Děti stojí podél potoka. Podle pokynů učitelky (do vody, z vody) skáčou. Učitelka se je zrychlováním a opakováním stejných pokynů snaží zmást.

Na barevná auta (Mazal, 1994)

Děti mají kroužky různých barev – volanty barevných aut. Sedí v prostoru herny. Učitelka zvedne nad hlavu vždy jeden z barevných kroužků. Děti, které mají shodnou barvu volantu, běhají mezi ostatními. Učitelka barvy střídá.

Parkoviště (Špačková a kol., 2014)

Děti běží („jezdí“) kolem padáku = parkoviště v rytmu bubínku. Na výzvu učitelky „zaparkovat!“ zastaví a zvolí si jednu barevnou výseč na padáku, na kterou se postaví (zaparkují). Na výzvu „jet!“ děti opět jedou kolem obvodu padáku. Učitelka může předem oznámit, na jakou barvu děti zaparkují.

Prstové cvičení (Konvalinová, 2014). Spojením palců vytvoříme obraz ptáka. Ostatní prsty mávají jako křídla.

Křídly mávám jako pták, vyletím až do oblak.

Grafomotorické cvičení: Vlnovka, spojení horního a dolního oblouku – kreslíme zleva doprava. Nejprve kreslení vln, kdy nevyžadujeme přesnost, jednotlivé čáry se mohou překrývat. Zpočátku dítě opakovaně projíždí dráhy mezi vlnami (prstem, tužkou), poté se snaží nakreslit vlnu samostatně. Např. voda, kopce, hadi.

Dechové cvičení: Mašinka – dítě se pomalu nadechne a přerušovaně vydechuje fu-fu-fu-fu.

Rozvíjíme dechový proud: rybičky do moře – papírové rybky přenášíme brčkem na modrý papír = moře (Kotová, 2019).

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Společné diskuse, rozhovory na téma cestování, výlet, dovolená, dopravní prostředky, život u vody a ve vodě.

Hry s plastovými dopravními prostředky, obrázky dopravních prostředků – poznat, pojmenovat, třídít podle barev, druhu, místa pohybu.

Vyčlenění slova, které do skupiny nepatří. Rozpoznání a pojmenování toho, co je na obrázku nesprávného, hloupého. Posouzení pravdivosti či nepravdivosti tvrzení.

Určení počáteční hlásky, hledání slov podle počáteční hlásky.

Ve třídě, na vycházce si říkáme s dětmi, které objekty jsou vlevo, vpravo. Dítě ukazuje podle pokynů např. levou ruku, prvé ucho.

Počítání prvků ve skupině, vytváření skupin s daným počtem prvků.

Básničky

Kapr (Konvalinová, 2014)

Kapr plave ve vodě,
prý že je tam v pohodě.

Ve vodě on bydlí rád,
s rybkami si může hrát.

Vláček (Vévodová, 2012)

Jede vláček po trati,
snad se nikde neztratí.

Výpravčí mu volno dává
a průvodčí z okna mává.

Zamávejte také děti,
pozdrav do daleka letí.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Slepovaná (Svobodová, 2010)

Děti se pohybují dle hudby volně v prostoru. Učitelka hudbu vypne a řekne např. „Čáry, máry, fuk, ať se děti slepí čely k sobě.“ Učitelka slepuje děti různými částmi těla, provokuje, aby hledaly různé způsoby slepení, oceňuje, když se slepí více dětí než dvě.

Vláček už je tu (Konvalinová, 2014)

Děti sedí na zemi. Jedno z dětí stojí, představuje mašinku. Začne zpívat a vykračovat po prostoru. Zavolá další z dětí, to se připojí a pokračují spolu. Hra končí, když jsou všechny děti zařazeny ve vláčku.

„Hú, hú, hú, vláček už je tu. Pojeď ... (jméno dítěte) s námi, za chvíli jsme za horami, hú, hú, hú, vláček už je tu.“

Kdo je ve vlaku? (Špačková a kol., 2014)

Padák položíme na podlahu, děti sedí kolem něj. Zvolené dítě je strojvůdce a otočí se zády tak, aby na padák nevidělo. Učitelka dotykem zvolí dítě, které se ukryje pod padák – jede

vlakem. Ostatní děti mlčí, nikdo nic neprozradí. Na pokyn se otočí dítě strojvůdce a hádá, kdo sedí pod padákem (je ve vlaku).

DÍTĚ A SPOLEČNOST

Poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů např. O nafoukané formulí (Pospíšilová, 2012), O zlaté rybce, Lodička (Horová, 2017), Žabka princezna, O smutném semaforu (Konvalinová, 2014).

Písňe: Auto, Rybička maličká (Lišková, 2015), Kolo (Havlíčková, Eichlerová, 2017).

Čtení na pokračování např. Letem světem s Vášou, O autech – pohádky na čtyřech kolech, Pod vodní hladinou, Pohádky o mašinkách.

Výtvarné činnosti:

- Semafor – stříhání, lepení barevného papíru
- Letadlo – trhání barevného papíru na malé kousky, lepení
- Ryby – kresba tuší, kolorování vodovými barvami
- Dopravní prostředky – tupování houbičkou, temperovými barvami na šablonu, stříhání

DÍTĚ A SVĚT

Skupenství vody – pozorování varné konvice s vařící vodou, nad kterou stoupá pára, vody v misce, ledu v misce (Sloupová, 2011).

Bude plavat nebo ne? (Konvalinová, 2014)

Učitelka si připraví několik předmětů a velký lavor s vodou. Děti si předměty prohlédnou, osahají, potěžkají. Učitelka se děti ptá, zda si myslí, že budou tyto předměty plavat. Poté si to děti názorně v lavoru vyzkoušejí. Společně si pak povídají, proč některé předměty plavou a jiné ne.

Odhadujeme množství vody (Jančaříková, 2013)

Na zahradu učitelka připraví velkou (a pro děti bezpečnou, ne příliš hlubokou) nádobu na vodu a v jejím okolí menší nádoby různých tvarů a velikostí, naběračky. Děti mají za úkol odhadnout, do které nádoby se vejde nejvíce vody a do které nejméně. Následně se odhad ověří nebo potvrdí.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tvorbou třídního vzdělávacího programu pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. V teoretické části jsem vymezila pojem dítě a dětství, definovala jsem základní potřeby dítěte. Charakterizovala jsem období předškolního věku. Dále jsem se zaměřila na předškolní dítě se SVP v mateřské škole, vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání. Při zpracovávání teoretické části jsem prostudovala literaturu zaměřenou na oblast předškolní výchovy a vzdělávání, vývojové psychologie a speciální pedagogiky. Knih a dalších zdrojů o uvedených tématech je mnoho, což mi umožnilo srovnat názory a myšlenky různých autorů, prohloubit své teoretické znalosti.

Při tvorbě třídního vzdělávacího programu „Sluníčka poznávají svět“ jsem uplatnila získané poznatky v pedagogické praxi. Vycházela jsem z RVP PV, ŠVP naší mateřské školy a především ze zájmů, potřeb a možností dětí ve své třídě. Vybírala jsem pro děti zajímavá, blízká a smysluplná témata. Cíle a výstupy jsem volila přiměřené počtu, věku a schopnostem dětí. Prostřednictvím her a činností se dařilo stanovené cíle a očekávané výstupy plnit, směřovat k rozvoji klíčových kompetencí.

Adaptace dětí proběhla bez velkých potíží. Děti se poměrně brzy zorientovaly v prostředí třídy i MŠ, zvykly si na režim dne. Zapojovaly se do nabízených aktivit a her. Postupně dle svých schopností děti komunikovaly s učitelkou, asistentkou pedagoga i mezi sebou navzájem. Děti rády hrají pohybové hry ve třídě i venku, cvičí na překážkových dráhách, sledují dramatizace s maňásky, staví z různých stavebnic. Rády zpívají s doprovodem kláves, mají své oblíbené písničky. Během roku jsem mohla u většiny dětí sledovat pokroky především v oblasti hrubé a jemné motoriky, sebeobsluhy. Potíže přetrvávají v oblasti sociálních dovedností. Děti často žalují, mají problém rozdělit se o hračku, vystřídat se, slovně se dohodnout s kamarádem. Sociální dovednosti je třeba nadále rozvíjet, častěji volit skupinové a kooperativní vzdělávání. Zařazovat hry na rozvoj komunikace, spolupráce, poznávání emocí.

Hlavním cílem práce bylo vytvořit třídní vzdělávací program pro děti se SVP. Vytvořený materiál ukazuje jednu z mnoha možností, jak zpracovat TVP. Věřím, že se stane pomůckou či inspirací, která nejen usnadní práci, ale zároveň podnítl vlastní tvořivost studentek předškolní pedagogiky a učitelek MŠ.

SEZNAM LITERATURY

ALAN, Josef, 1989. *Etapy života očima sociologie*. 1. vyd. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-044-6.

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ, 2008. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 3. vyd. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-421-2.

ANDRESKOVÁ, Jenny, 2018. *Rozvíjíme environmentální citění dětí*. 1.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-355-1.

BALCÁRKOVÁ, Marie, 2011. *Předškolákov rok: Do školy jenom krok*. 1.vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3279-1.

BEČVÁŘOVÁ, Zuzana, 2003. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-537-7.

BEČVÁŘOVÁ, Zuzana, 2010. *Kvalita, strategie a efektivita řízení v MŠ*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-221-8.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2011. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

BENDO VÁ, Petra, 2014. *Inkluzivní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami předškolního věku*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové. ISBN 978-80-7435-492-2.

ČERNÁ, Klára, Hana HRDLIČKOVÁ a Pavlína JANÍČKOVÁ, 2018. *Říkaný ze školky pro kluky a pro holky*. 1. vyd. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-1341-1.

ČERNÁ, Petra, 2014. *Putování se sluníčkem*. 1.vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS. ISBN 978-80-87165-56-0.

ČERNÍK, Michal, 2014. *Knižka pro děti od dvou do pěti*. 3. vyd. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-4392-4.

ČERNÍK, Michal a Josef LADA, 2012. *České Vánoce Josefa Lada*. 1.vyd. Praha: BMSS-START, spol. ISBN 978-80-86140-75-9.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-254-9.

- GEBHARTOVÁ, Vladimíra a Eva OPRAVILOVÁ, 1998. *Podzim v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-267-X.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HAVLÍČKOVÁ, Jana a Ilona EICHLEROVÁ, 2017. *Logopedické písničky*. 1. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-3325-9.
- HAZUKOVÁ, Helena, 2014. *Rozvíjíme rozumové schopnosti dětí*. 1.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-169-4.
- HORÁČKOVÁ, Jaroslava, 2006. *Zpívejme si, zpívejme 2*. 1. vyd. Kroměříž: Barevné kamínky. ISBN 978-80-87165-22-5.
- HOROVÁ, Ladislava, 2013. *Těšíme se do školky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0506-7.
- HOROVÁ, Ladislava, 2014. *Ve školce je bezva*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0649-1.
- HOROVÁ, Ladislava, 2017. *Věci, které dobře známe, do říkanky zamícháme*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1255-3.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, 2010. *Enviromentální činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-86307-95-4.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, 2013. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-071-0.
- KENDÍKOVÁ, Jitka, 2016. *Předškolák se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-271-4.
- KOLAŘÍKOVÁ, Marta, 2015. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě. ISBN 978-80-7510-161-7.
- KONVALINOVÁ, Kateřina, 2014. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0620-0.

KONVALINOVÁ, Kateřina, 2014. *Rozhýbané básničky*. 1.vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS. ISBN 978-80-87165-57-7.

KOŠTÁLOVÁ, Markéta, 2018. *Čtyři roční období - zima*. 1.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-370-4.

KOTOVÁ, Marcela, 2019. *Rozhýbej svůj jazýček: Zábavné hry pro rozvoj řeči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1955-9.

KREJČOVÁ, Věra, Jana POCHE KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ, 2015. *Individualizace v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0812-9.

KRUŽÍKOVÁ, Marie, 2011. *Pisniček*. 3. vyd. Stařeč: INFRA. ISBN 978-80-86666-35-8.

KULHÁNKOVÁ, Eva, 2011. *Zvířátka ve hře, písní a tanci*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-754-1.

KUPCOVÁ, Zuzana, Hana NÁDVORNÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ, 2016. *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-292-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

LIŠKOVÁ, Marie, 2015. *DO-RE-MI: Zpěvník pro předškoláčky*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN 978-80-7235-554-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.

MAZAL, Ferdinand a Jarmila CHLOPKOVÁ, 1994. *Pohybové pohádky předškoláků*. 1. vyd. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-04-05.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana, 2014. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí*. 1.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-163-2.

OPRAVILOVÁ, Eva, 2016. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing,a.s. ISBN 978-80-247-5107-8.

OTTOMANSKÁ, Vladimíra, 2019. *Když se řekne rozcvička*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1439-7.

PACHOLÍK, Viktor, Milena LIPNICKÁ a Eva MACHŮ, 2015. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. ISBN 978-80-7454-566-5.

PAVLOVSKÁ, Marie, Zora SYSLOVÁ a Bohumíra ŠMAHELOVÁ, 2012. *Dějiny předškolní pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5981-8.

PEKÁRKOVÁ, Simona, 2017. *Jdu do školy*. 1. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-3111-8.

PILAŘOVÁ, Dagmar, 2012. *Obletět svět přál bych si hned*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-87553-46-6.

PLHÁKOVÁ, Alena, 2004. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-1086-6.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ, 2013. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, Jan, 2016. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-323-5.

PŘIKRYLOVÁ, Milada, 2002. *Hrajeme si: Barevné kamínky: Sklízíme plody podzimu*. 1. vyd. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS. ISBN 978-80-903992-2-8.

PTÁČKOVÁ, Jindřiška, 2014. *Nápady a básničky pro malé dětské ručičky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0728-3.

SIKOROVÁ, Lucie, 2011. *Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3593-1.

SLOUPOVÁ, Miroslava, 2011. *Rok s krtkem*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-775-6.

- SMOLÍKOVÁ, Kateřina, 2006. *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 80-87000-04-8.
- SUCHÁ, Romana, 2010. *Dovádivé básničky pro kluky a holčičky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-659-9.
- SUCHÁ, Romana, 2011. *Šikovné básničky pro kluky a holčičky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-980-4.
- SUCHÁNKOVÁ, Eliška, 2014. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0698-9.
- SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. 2.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-87553-64-0.
- SVOBODOVÁ, Eva, 2012. *Do školky za zvířátky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0185-4.
- SVOBODOVÁ, Eva, 2015. *Rozvíjíme city, vůli, sebepojetí a komunikaci dětí*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-189-2.
- SYSLOVÁ, Zora, Radmila BURKOVIČOVÁ a Jana KROPÁČKOVÁ, 2019. *Didaktika mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7598-276-6.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, 2005. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0629-2.
- ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ, 2018. *Didaktika předškolního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1302-4.
- ŠMELOVÁ, Eva, 2004. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0945-8.
- ŠPAČKOVÁ, Renata, Pavla ADAMCOVÁ a Martina ŘEHOŘOVSKÁ, 2013. *Kafometik Tematické pracovní listy pro mateřské školy: Profese*. 1.vyd. Stařeč: INFRA. ISBN 978-80-86666-43-3.

ŠPAČKOVÁ, Renata, Pavla ADAMCOVÁ a Martina ŘEHOŘOVSKÁ, 2014. *Kafometik Tematické pracovní listy pro mateřské školy: Doprava a cestování*. 1.vyd. Stařeč: INFRA. ISBN 978-80-86666-49-5.

ŠPAČKOVÁ, Renata, Pavla ADAMCOVÁ a Eva HURDOVÁ, 2015. *Kafometik Lidské tělo a zdraví: Tematické pracovní listy s metodikou pro mateřské školy*. 1. vyd. Stařeč: INFRA. ISBN 978-80-86666-56-3.

ŠPAČKOVÁ, Renata, Pavla ADAMCOVÁ a Jitka BEDNÁŘOVÁ, 2022. *Kafometik Tematické pracovní listy pro mateřské školy: Pohádkový svět*. 1.vyd. Stařeč: INFRA. ISBN 978-80-88459-00-2.

THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VEBEROVÁ, Eva, 1984. *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. 3.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-200-84.

VÉVODOVÁ, Helena, 2012. *Cvičení s říkankou pro malé děti*. 1.vyd. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0042-8.

VÍTKOVÁ, Marie, 2020. *Speciální pedagogika předškolního a školního věku a dospělých*. 1. vyd. Opava: Fakulta veřejných politik v Opavě. ISBN 978-80-7510-401-4.

VOLFOVÁ, Hana, 2008. *Předškoláci v pohybu: cvičíme jako myška, kočka a pejsek*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2317-4.

VOLFOVÁ, Hana, 2019. *Pohádkové cvičení nejen pro předškoláky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0840-4.

ZELINKOVÁ, Olga, 2007. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-326-0.

Internetové zdroje

FELCMANOVÁ, Lenka. *Legislativa v oblasti vzdělávání dětí a žáků se SVP* [online]. Ústí nad Labem [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/cs/studijni-opory-a-metodicke-materialy>

GRASSEROVÁ, Petra. O veliké řepě. In: *Pinterest* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/1970393575563459/>

KRUŽÍKOVÁ, Marie. Jsme kamarádi. In: *Pinterest* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/1970393571354577/>

PLUHAŘOVÁ. Čert. In: *Pinterest* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/39195459241260840/>

Sluníčko se probudilo In: *Predskolaci.cz* [online]. 2010 [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.predskolaci.cz/slunicko-se-probudilo/10308>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>

Vyhláška č. 606/2020 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupná z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaky-ke-skolskemu-zakonu>

Vyhláška č. 607/2020 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupná z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaky-ke-skolskemu-zakonu>

ZAJÍCOVÁ, Marcela, 2020. *Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v MŠ* [online]. [cit. 2021-7-30]. Dostupné z: <https://predskolniporadna.cz/pro-vas-a-vase-deti/vzdelavani-deti-se-svp/>

ZAJÍCOVÁ, Marcela. Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem v MŠ. In: *Predskolniporadna.cz* [online]. 30. 8. 2021 [cit. 2021-12-21]. Dostupné z: <https://predskolniporadna.cz/vzdelavani-deti-s-odlisnym-materskym-jazykem-v-ms/>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupný z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupný z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. In: *MSMT.cz* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-1>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Písničky

Příloha č. 2 Praktické tipy

Příloha č. 3 Výtvarné práce dětí

Příloha č. 1 Písničky

Auto

Hudba: Václav Bláha
Slova: Miloš Veselý

Vesele

Tú, tú, tú, au - to už je tu!

Po - jed', má - mo, po - jed' s ná - mi, za chví - li jsme za ho - ra - mi.

Tú, tú, tú, au - to už je tu!

Auto, zdroj: Lišková, 2015

ČARODĚJNICE

Je - ži - ba - ba s je - ži - ba - bou na ko - peč - ku za Ji - hla - vou

ra - di - ly se, ra - di - ly, jak by nej - líp řá - di - ly.

Ref.
Čá - ry, má - ry, bas - ta fid - li, koš - ťát - ko nás po - ne - se,

po - le - tí - me ja - ko ví - tr. Boj - te se nás, boj - te se!

2. Ježidědek vstal ze židle –
že poletí; vzal si vidle.
Jenže vidle neletí.
Proto – sláva košťeti!

Ref.: Čáry, máry,

Čarodějnice, zdroj: Kružíková, 2011

ČERT

Hudba a text: R.Pluhařová

C G C G C G C

1. Čer - te, čer - te ro - ha - tý, čer - ný jsi a
2. Čer - te, čer - te, čer - tí - čku, špi - na - vou máš

G C G C G C G

chlu - pa - tý. Poz - nám tě, když vchá - zíš k nám,
tvá - řič - ku. Vel - ký py - tel na zá - dech.

C G C G C

dě - láš rá - mus, to já znám.
Pod ním sot - va chy - táš dech.

Čert, zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/39195459241260840/>

HUBOVAL VRABČÁK NA ZIMU

C G C G C G C

1. Hu-bo-val vrab-čák na zi-mu, ško-da, že ne-mám pe-ři-nu...
2. Ho-di-ly by se sně-hu-le, če-pi-ce, na ní bam-bu-le.

G C G C

Stu-dí mě no-hy, ze-be mě nos - pro-to-že ská-ču i v zi-mě bos.
Jen-že jsem vra-bec ne-po-se - da, ve sně-hu-lích se lé-tat ne - dá...

Huboval vrabčák na zimu, zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/429741989450868650/>

JSME KAMARÁDI

M. Kružíková

Musical score for the song "Jsme kamarádi" in 4/4 time. The melody is written on a single treble clef staff. The lyrics are: "Po-ho-dič-ka ta-dy je, ta-dy je, nik-do ni-ko-ho ne-bi-je, ne-bi-je. A když plá-če ka-ma-rád - o-be-jmu ho, po-hla-dím ho, mám ho to-tiž rád." The chords are: C, G, C, G, C, G, C, G, C, G, F, G, F, G, C.

Jsme kamarádi, zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/1970393571354577/>

KOČKA LEZE DOLŮ

Anna Dubská

Musical score for the song "Kočka leze dolů" in 2/4 time. The melody is written on a single treble clef staff. The lyrics are: "Koč - ka le - ze do - lů, mňou - ká, mňou - ká, že na stře - še ví - tr fou - ká, fou - ká." The chords are: C, G7, C, G7, C.

Kočka leze dolů, zdroj: Kulhánková, 2011

MASOPUSTNÍ REJ

1. Má-me tu ma-so-pust, hej, hej, hej!
Maš-ka-ry všu - de řá - dí! Dnes-ka je ve - li - ký
ma-sek rej, všu - de se do - vá - dí!

2. My jsme ta největší strašidla,
příšery, co všude šmejdí,
strašidla nemají pravidla,
řádí, tančí, rejdí.

Máme tu masopust, hej, hej, hej!

Masopustní rej, zdroj: Kružíková, 2011

O Veliké
ŘEPĚ
Tereza Grassierová

1. MY-SKA KO-ČKA REJ-SEK VU-ČKA
2. TO-ŽE A-LE DLOU-HÁ RA-DA
BA-ČKA JE-ŽEK ZA DE-FU
SNAD TO MI-KDY NE-SPE-TU
3. TA' - HNOU TA' - HNOU
5. TA - HNOU TA' - HNOU
4. MY-TA' - HNOUT SI NE-MO-HOU.
6. VĚA-ŽE - MNĚ SI TO-MO-HOU.

O veliké řepě, zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/1970393575563459/>

1. Má-me vás rá-di, má-my, tá-to- vé, má-me vás
 rá-di prá-vě ta-ko- vé, i když se do-pou
 ští-te chy-bi- ček, co na tom, to je ú- děl všech
 li- di- ček. ce- lič- ký.

1. Máme vás rádi, mámy, tátové,
 máme vás rádi právě takové,
 i když se dopouštíte chybiček,
 co na tom, to je úděl všech lidiček.
2. Mějte nás rádi, mámy, tátové,
 mějte nás rádi právě takové,
 víme to od dědy a babičky,
 že jsme váš obrázek věrný celičký.

Písnička pro mámy a táty, zdroj: Horáčková, 2006

Po- moc, po - moc, vo - lá chla- pec, co ho bo - lí
 le - vý pa - lec. Po - moc, po - moc,
 já nech - ci ne - moc - ni - ci, in - jek - ci.

Pomoc, zdroj: Havlíčková, Eichlerová, 2017

Příloha č. 2 Praktické tipy

Pravidla chování, zdroj: Ježíková

Kdy půjdu dnes domů, zdroj: Ježíková

Třídni kalendář, zdroj: Ježíková

Obrázkový režim dne, zdroj: Ježíková

Příloha č. 3 Výtvarné práce dětí

Sluníčka, zdroj: Ježíková

Šneci, zdroj: Ježíková

Psi a kočky, zdroj: Ježíková

Domáci zvířata, zdroj: Ježíková

Ohňostroj ve městě, zdroj: Ježíková

To jsem já, zdroj: Ježíková

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Barbora Ježíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Tvorba třídního vzdělávacího programu ve třídě pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami
Název v angličtině:	Creating a classroom educational program in the classroom for children with special educational needs
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na tvorbu třídního vzdělávacího programu ve třídě pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Teoretická část popisuje dítě, dětství, základní potřeby dítěte, období předškolního věku. Dále se zabývá vzděláváním předškolního dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Charakterizuje vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání. V praktické části jsou vymezeny hlavní záměry třídního vzdělávacího programu, organizační formy a metody vzdělávání. Další část práce je věnována vzdělávacímu obsahu, který je uspořádán do jednotlivých podtémat.
Klíčová slova:	předškolní věk, třídní vzdělávací program, speciální vzdělávací potřeby
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on creating a classroom educational program in the classroom for children with special educational needs. The theoretical part describes the child, childhood, the child's basic needs, and the period of preschool age. It also deals with the education of a preschool child with special educational needs a characterizes educational programs for preschool education. The practical part defines the main objectives of the classroom educational program, organizational forms, and methods of education. The next part of the work is devoted to the educational content, organized into individual subtopics.
Klíčová slova v angličtině:	preschool age, class educational program, special educational needs
Přílohy vázané v práci:	10 notových záznamů, 10 fotografií
Rozsah práce:	97 s., 10 s. obr. příloh
Jazyk práce:	CZ